

VERSLAGEN UIT HET VRIJWILLIGERSVELD

2020

Bundel van de jaarverslagen van vrijwilligers in de Amsterdamse Waterleidingduinen, de Loenderveense Plas en de Bethunepolder

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Beheervrijwilligers AWD	4
Broedvogels Bethunepolder	7
Broedvogels Waterleidingplas Loenderveen	16
Dagvlinders.....	21
Eekhoorns	23
Historie	24
Houtzwammen.....	25
Hydrobiologisch en malacologisch onderzoek.....	26
Konijnen.....	28
Kranswieren.....	29
Libellen	30
Micro-organismen	31
Natuurgidsen zondagmiddag.....	32
Natuurgidsen zondagochtend.....	33
Orchideeën	34
Planten	40
Reptielen en amfibieën	42
Roofvogels.....	43
Sprinkhanen	44
Vleermuizen.....	47
Vogels noordelijke AWD	51
Vogels zuidelijke AWD.....	52
Vogelringstation AWD.....	56
Wasplaten.....	60

Voorwoord

Nee, het was geen normaal jaar – om maar met een cliché te openen – maar: het is jullie als auteurs en Nora als redacteur tóch weer gelukt om een volle bundel te produceren van de resultaten van het vrijwilligerswerk dat jullie vorig jaar hebben verricht in de AWD, Loenen en de Bethunepolder!

Sommigen van jullie moesten helaas werkeloos toekijken. Het beheerwerk en de excursies stonden niet alleen vorig jaar, maar ook nu nog op pauze. Voor jullie hoop ik van harte dat er snel meer mogelijk is – ik weet dat diverse mensen staan te popelen om weer te beginnen. De meeste informatie in deze bundel komt dan ook van de monitorende vrijwilligers, al konden zelfs zij niet volledig aan de slag. Monitoring in groepen was niet mogelijk en van wintertellingen van vleermuizen werd internationaal afgezien, om verspreiding van corona van mens op dier – in plaats van andersom – te voorkomen. In de breedte hebben we zoveel te bieden, zo veel vlees op de botten, dat er nog altijd genoeg te melden is. Ik hoop dat het inspiratie biedt voor het veldwerk in 2021. Degenen die ‘in de wacht staan’ zullen dit alles misschien met weemoed lezen, maar hopelijk biedt het ook inspiratie. Het duin is er nog, het is er nog altijd mooi, er zijn allerlei beestjes en plantjes, en die zijn er ook nog zodra jullie wél weer aan de bak kunnen.

Vincent van der Spek
Mei 2021

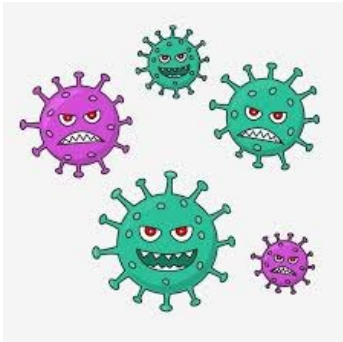
Jaarverslag Beheer Vrijwilligers Waternet 2020

Prunusnabeheer-groep

De eerste weken van dit jaar waren bijzonder te noemen omdat we 'uitgeleend' werden aan het Huis te Manpad in Heemstede. Het oude hakhoutbos moest in ere hersteld worden waarbij jaarlijks een perceel van het bos wordt omgezaagd. Wij mochten tuinbaas Bas hierbij assisteren en weer eens naar hartenlust bomen zagen. Het hakhout moesten we op lengtes van 120 cm zagen en opstapelen en de takken die overbleven gingen op een grote hoop voor de versnipperaar. Bas was zeer tevreden en we gaan hopelijk volgend jaar weer 🤝 assisteren.

We werden bij het Manpad erg hartelijk ontvangen en genoten van de koffiemomenten in de kantine. Er werd voor ons een excursie geregeld op het landgoed waarbij uitleg gegeven werd over de aanleg van het park en de tuinen. We hebben hier in totaal 6 weken gewerkt.

Vanaf week 8 zijn we bij het Boogkanaal aan het werk geweest. Het Gallagher hekwerk dat hier ooit geplaatst werd om de schapen van de steile kant naar het water weg te houden was, door het ontbreken van de schapen, overbodig geworden. Het was een behoorlijk inspannende klus om alle palen naar boven te sjouwen en we ontdekten al snel dat gooien beter werkte. Een paar kilometer staaldraad opgerold en samengebonden.

Vanaf week 12 werden alle vrijwilligers werkzaamheden gestaakt en konden we vanwege het opkomende Corona virus thuisblijven. Jammer maar begrijpelijk.

Week 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 nog steeds geen vrijwilligerswerk. Tijdens wandelingen in het duin zie ik al vroeg in het voorjaar (eind april) verschil in vegetatie binnen en buiten de nieuwe exclosures.

Uiteindelijk zijn we in week 36 en wel op 31 augustus weer begonnen met onze inzet voor het duingebied.

We zijn wederom bij het Boogkanaal begonnen met de prunusbestrijding. In een jaar tijd is hier weer heel wat nieuwe aanwas te ontdekken. In de strook langs de golfbaan lagen weer veel golfballen die verzameld werden om door te geven aan golf liefhebbers in de kennissenkring.

Het werk op het steile talud van het Boogkanaal is vermoeiend maar levert wel veel prunussen op. Veel afgeknipte stronken van vorig jaar waren weer uitgelopen en we proberen nu zoveel mogelijk de aanwas met wortel en al te verwijderen.

Door een uitbreiding van de Corona maatregelen werden groepsactiviteiten weer verder beperkt en moesten we vanaf week 43 onze activiteiten weer staken. We weten allemaal dat deze maatregel nog steeds geldt en we inmiddels al in 2021 zitten.

Beheer-groep

Ook de beheergroepen hebben de eerste weken van 2020 bij Huis te Manpad gewerkt. Een uitgebreider verslag is hierover al gedaan bij de Prunus activiteiten.

Half februari zijn we een maandag bezig geweest om kleine exclusures die nu binnen de grotere exclusures staan te verwijderen. Deze klus was, doordat we met een grote groep waren, snel geklaard.

In februari zijn er ook zwerfvuil opruimacties geweest langs het hekwerk bij Zandvoort en bij De Zilk.

Na een lange en door Corona gedwongen rustperiode van bijna 6 maanden is de Beheergroep op woensdag 2 september weer van start gegaan. Allemaal op de fiets naar de werkplek, eigen koffie en water meegenomen en maar hopen op droge dagen want we mochten geen gebruik maken van de schuilhut. De eerste taak was het bestrijden van de Doornappel rond het Vinkenveld.

Vanaf week 40 werd ons werkgebied het Zeeveld Noord. Eerst met de hele groep en een aantal boswachters geprobeerd om een damhert uit de exclusure te drijven. Helaas is dit niet gelukt. De boswachters zullen een oplossing bedenken...

Het hert was binnen gekomen omdat op diverse plaatsen ruimte onder het hek was ontstaan door verstuing en wegspoelen. Er is begonnen met het dichtmaken van de onderzijde en het verplanten van Duindoorn om het zand vast te zetten. Er is al een flink stuk gedaan.

In week 42, werd er maaisel geruimd en aan hekken gewerkt op het Zwartevelde en Gentiaan vlak.

Voor de lunch is nu wel iets meer ruimte nodig en de dames en heren houden zich zo te zien keurig aan de geadviseerde afstand

Maarten kondigde in zijn e-mail van 15 oktober een tweede stop van het vrijwilligerswerk aan. In principe gaat deze voor 4 weken gelden dus t/m week 46. We gaan het beleven.

Als ik dit schrijf is het medio maart 2021 en zitten we nog steeds thuis. Velen van ons zullen ondertussen wel klaar zijn met schilderwerk aan het huis, verbouwing van de tuin en waarschijnlijk heel veel wandelkilometers afgelegd hebben om de Corona kilo's de baas te blijven.

De Bethunepolder – parel in het hart van Utrecht

Jack Folkers

Inleiding

Een paar jaar geleden las ik een artikel in de Gelderlander over de Blauwe Kamer. Wie kent dit mooie gebied nou niet? Ik denk dat elke vogelaar er wel eens is geweest. Ik las in het artikel dat er maar liefst 72 vogelsoorten hebben gebroed.

Toen dacht ik ‘hee..., dan is de Bethunepolder een stuk rijker’. In de periode 2014-2019 zijn er van maar liefst 76-78 vogelsoorten territoria vastgesteld. En wie kent de relatief onbekende Bethunepolder nu eigenlijk?

Tijd om er iets meer over te vertellen. In de navolgende paragrafen eerst iets over de ligging en geschiedenis van het ontstaan van de polder. Daarna een uitgebreider deel over de resultaten van de vogelinventarisatie in de periode 2014-2019.

Ligging

De ca. 550 ha. grote polder ligt in de gemeente Stichtse Vecht ten noordoosten van Maarsse en is gesitueerd tussen de Maarsseveense en Loosdrechtse Plassen. Het gebied is onderdeel van het Natura 2000 gebied Oostelijke Vechtplassen.

Ligging Bethunepolder

Het gebied bestaat voornamelijk uit weiland maar heeft ook een redelijk groot rietmoeras (de Veenderij), een moerasbos (Bosje van Robertson) en sinds de herinrichting in 2014 ook een deel dat uit plas-drasgebied bestaat.

Geschiedenis

In 1858 werd een concessie gegeven om de Tienhovense en Maarsseveense plassen droog te malen. Al gauw bleek dat dit vanwege het ontstaan van wellen in de bodem onuitvoerbaar was en na een aantal pogingen gaf men het op. Totdat in 1874 een nieuwe concessie werd gegeven aan Marquis de Bethune, waaraan de polder zijn naam dankt. Ongeveer in 1880 is de Bethunepolder droog komen te liggen.

De polder ligt lager dan de omliggende gebieden en fungeert als een badkuip waarin via kwelwaterstromen het water uit de omliggende gebieden wordt weg getrokken (kwel). Vanwege dit instromende kwelwater moest dus flink worden bemaald om de polder droog te houden. Dit kostte destijds zoveel dat het financieel niet haalbaar was om de polder te exploiteren. In 1899 werd de polder publiekelijk geveild. Uiteindelijk kwam de polder in handen van twee banken die het weer aan verschillende boeren doorverkochten.

Momenteel hebben twee organisaties het grootste deel van de Bethunepolder in bezit. Staatsbosbeheer heeft 300 ha, voornamelijk gelegen in het noordelijke deel van de polder. Waternet bezit 225 ha in het zuidelijke deel. De rest is particulier eigendom. Een groot deel van deze grond is verpacht aan twee boeren, beiden melkveehouders waarvan één biologisch.

Waternet gebruikt de polder als waterwingebied. De kwel, zowel dijkkwel, waarbij water ondergronds uit de omliggende polders en plassen wegstroomt, als diepe kwel, vanaf de Utrechtse Heuvelrug, zorgt dat het binnenstromende water erg zuiver is. Zeer geschikt om drinkwater van te maken. Momenteel wordt er jaarlijks 26 miljoen kuub water uit de polder gepompt, dat na filtering bij 2/3 van de Amsterdamse huishoudens uit de kraan komt.

Die kwel heeft tot gevolg dat de Bethunepolder erg nat is. Maar het gevolg is ook dat de omliggende polders verdrogen doordat het water er ondergronds uit wegstroomt.

De Bethunepolder vanuit de lucht (2016). Onderin de Veenderij, links een deel van de Loosdrechtse plassen (Kalverstraat), midden-links het bosje van Robertson, rechts-bovenin een stukje van de Maarsseveense Plassen

In 1995 werd besloten dat de Bethunepolder (deels) ingericht zou worden als natuurgebied. Dit besluit veroorzaakte ongerustheid bij de boeren en andere bewoners; konden ze er wel blijven werken en wonen? Die angst werd nog vergroot toen er ook plannen kwamen om de gehele polder als waterbergingsgebied te bestempelen.

Na veel discussie met bewoners en betrokken partijen werd in 2011 een ontwerp herinrichtingsplan vastgesteld. In dit plan werd opgenomen dat delen van de polder als plas-drasgebied zouden worden ingericht en dat in een groot deel van de polder het grondwaterpeil omhoog ging. Dit om de kwel vanuit de naastliggende (Natura2000-) gebieden tegen te gaan zodat de verdroging van die gebieden zou verminderen of stoppen.

Daarnaast zijn er ook natuurdoelen binnen de polder: het realiseren van Natura 2000 doelen, een robuuste ecologische verbindingzone en EHS (Ecologische HoofdStructuur).

Vanaf 2013 is begonnen met een omvangrijke natuurinrichting. Op een aantal plekken werd het waterpeil verhoogd. Een deel van de graslandpercelen werd geplagd, gericht op de ontwikkeling van schraallandvegetaties. Het oeverareaal werd vergroot, gericht op rietlandvegetaties. In 2016 was de herinrichting nagenoeg gereed.

Deze ontwikkelingen zijn aanleiding geweest om de vogels in de Bethunepolder te monitoren.

Natuurgebied in wording. Middenweg Zuidkant: links de oude situatie, rechts de situatie na de natuurontwikkeling.

Vogelmonitoring

Van de Bethunepolder zijn er verschillende vogelinventarisaties uit het verleden bekend (1974, 1981, 1986, 1988, 1989, 1991, 1994, 1998, 2000 t/m 2009) maar daarbij werden steeds afzonderlijke delen van de polder geïnventariseerd en bovendien vaak alleen bepaalde soortgroepen.

Het voert te ver om al deze inventarisaties mee te nemen maar bij sommige soorten haal ik het verleden aan om een indruk te geven van de aantalsontwikkelingen gedurende een langere periode.

Vanaf 2014 zijn de vogels in de Bethunepolder geteld volgens de methode die bij het Sovon bekend staat als de uitgebreide territoriumkartering waarbij alle soorten worden geteld (BMP-A).

Er is geteld door een vaste groep van zes tellers die, in twee- of drietallen of soms solitair, steeds een deel van het gebied voor hun rekening namen. Gemiddeld werd de polder per seizoen 30-35 keer bezocht, afwisselend in ochtend- en avonduren.

De tellers: Cora Kuiper, Gerhard Overdijkink, Richard Pieterse, Vincent Schieveen, Daan van Werven en auteur.

Tellers in actie

Resultaten

De Kruisbek zou vele malen vermeld worden als alle soorten en hun aantalsontwikkelingen besproken zouden worden. Vandaar dat ik me beperk tot de weide- en rietvogels en daarnaast een paar bijzondere soorten.

Weidevogels

Hieronder de aantalsontwikkeling van de territoria van de (primaire) weidevogels kievit, grutto, tureluur, watersnip en scholekster, zomertaling, graspieper over de jaren 2014-2019.

Voor de secundaire weidevogels, die in mindere mate aan weilanden gebonden zijn en ook in andere biotopen broeden, volgt een summiere beschrijving.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
kievit	38	44	41	49	40	33
grutto	16	16	17	19	19	16
tureluur	9	9	13	14	11	13
watersnip	0	0	1	0	0	0
scholekster	3	2	3	4	2	4
zomertaling	0	1	1	1	3	2
graspieper	18	21	28	27	24	21

Kievit

Aanvankelijk leek het erop dat de kievit door het ontstaan van meer geschikt biotoop als gevolg van de herinrichting, een positieve impuls kreeg. Verwacht werd dat dit aantal in elk geval gelijk zou blijven maar helaas neemt de kievit de laatste twee jaren weer in aantal af. Geheel in de pas met de landelijke trend.

Kievit

Grutto

Hoewel het landschap zeer geschikt is voor grotere aantallen is helaas ook hier een zelfde beweging te zien als bij de kievit. Opvallend is dat gedurende de jaren 2017 en 2018 een beweging van de territoria was te zien van het 'oude' broedterrein naar de nieuwe plas-drasgebieden. In 2018 hebben slechts een of twee paartjes jongen voortgebracht, in 2019 minimaal vier, met name in het nieuwe plas-drasgebied. Mogelijk heeft de vermindering van het aantal zwarte kraaien daar mee te maken. In 2017 zijn veel populieren gerooid waar kraaien een perfect uitzicht hadden op hun 'gedekte tafel'. Desondanks een beter beeld dan landelijk.

Grutto

Tureluur

Tureluur laat een stabiele stand zien. De landelijke trend laat sinds 1990 een afname zien van ca. 20% maar ook deze soort profiteert blijkbaar van de aanleg van de voor hun zeer geschikte plas-dras gebieden.

Tureluur

Watersnip

Een treurige ontwikkeling! Waar in de eind 80-er, begin 90-er jaren nog sprake was van 10 territoria, is er nu geen een meer over. Eind juni 2016 ontstond er weer enige hoop vanwege een baltsend exemplaar dat nota bene vanuit de huiskamer van de auteur werd ontdekt. De erop volgende jaren zijn alleen watersnippers gezien in de trekperiode maar tot territoria met baltsende 'hemelgeiten' is het niet meer gekomen.

Watersnip in baltsvlucht

Scholekster

De scholekster vertoont een stabiele stand. Landelijk is een afname te zien.

Zomertaling

Door de herinrichting van de polder zijn er bredere slootranden ontstaan en natte(re) weilanden. Uitermate geschikte biotopen voor zomertalingen. En dat is ook te zien in de inventarisatie. Vanaf het eerste jaar van de herinrichting bezet de soort weer meerdere territoria.

Zomertaling

Graspieper

Ook deze soort laat een redelijke dichtheid zien hoewel het aantal de laatste twee jaren daalt. In de jaren 90 was er nog sprake van ca. 30 territoria. De landelijke afname sinds 1990 is ca. 40% en dat komt overeen met het verloop in de Bethunepolder.

Overige primaire weidevogels

Overige primaire weidevogels zoals kemphaan en veldleeuwerik zijn zo zeldzaam geworden dat ze niet (meer) in deze polder broeden maar alleen nog als doortrekker in voor- of najaar te zien zijn. Voor de veldleeuwerik is de landelijke teloorgang goed op te merken: in '89, '90, '93 en '94 waren er nog resp. 9, 16, 13 en 8 territoria veldleeuwerik in de polder.

Secundaire weidevogels

De meerkoet en wilde eend, slobbeend, krakeend, bergeend, wintertaling, kleine plevier, kluut, visdief en kwartelkoning zijn te beschouwen als secundaire weidevogels.

Over deze groep als geheel is geen eenduidige aantalsontwikkeling te zien. Vandaar in het kort voor een paar soorten de ontwikkeling.

Met de wilde eend lijkt het goed te gaan. Van 24 territoria in 2014 naar 76 in 2019. Maar waarschijnlijk is dit een gevolg van onvolledige tellingen in de eerste jaren van deze periode.

De slobbeend doet het sinds de gebiedsaanpassingen heel erg goed, van 2 naar 9 territoria in het laatste teljaar.

Slobbeenden

De bergeend laat een constante lijn zien van ca. 4-5 territoria gedurende de gehele periode.

De kleine plevier is een pioniervogel. Net na de start van de herontwikkeling ontstonden de voor deze vogel geschikte kale slikterreintjes. Maar in de loop van de tijd raakten deze gedeelten begroeid

en werden minder geschikt. Van 5 territoria in 2014 naar 1 territorium in 2019. Het is te verwachten dat de soort geheel gaat verdwijnen. Onlangs (2020) waren echter nog baltsende vogels gezien.

Kleine plevier

Voor de visdief 'berekent' het clusterprogramma van Sovon dat er 1-2 territoria zijn. Deze soort wordt in de broedperiode regelmatig jaged, met prooi of alarmerend waargenomen, hetgeen indicatief is voor territoria.

Tenslotte is nog vermeldenswaardig dat in het seizoen 2012 2-3 roepende mannetjes kwartelkoning zijn gehoord. Een erg leuke soort die veel bezoekers trok.

Riet- en moerasvogels

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Sprinkhaanzanger	5	6	3	3	4	4
Snor	4	5	6	6	6	6
Bosrietzanger	13	12	7	10	11	18
Rietzanger	30	43	49	74	53	54
Kleine karekiet	5	9	9	12	18	26
Blauwborst	5	9	10	15	19	10
Rietgors	8	16	30	31	44	37
Waterral	4	7	5	6	4	6
Cetti's zanger	1	0	0	0	0	5

De sprinkhaanzanger en snor laten een vrijwel stabiel beeld zien, gelijk met de landelijke trend. Bosrietzanger neemt toe in aantal, waarschijnlijk als gevolg van de verruiging en vernatting van het gebied.

Hoewel de aantallen broedparen rietzangers en kleine karekieten landelijk een verhouding van 1:6 (ca. 6 x zoveel kleine karekieten als rietzangers), is het beeld in de Bethunepolder anders. Rietzangers zijn wat minder kieskeurig en nemen soms al genoeg met een vierkante meter riet terwijl karekieten een wat groter areaal aan riet, en het liefst riet dat met de voeten in het water staat, eisen om hun territorium te kiezen. En dat is in de Bethunepolder minder aanwezig.

Met de verruiging van de polder zijn veel kleine rietarealen ontstaan en dat verklaart waarschijnlijk het hogere aantal rietzangers.

Blauwborst en rietgors laten beide een piek zien in 2018 maar nemen weer in aantal af.

Geheel volgens de verwachting wint de Cetti's zanger terrein. Was het in 2014 nog een soort waar veel vogelaars op af kwamen, nu is het een gewone soort.

Cetti's zanger

'Krenten'

Ik wil nog een paar 'krenten in de pap' noemen die, met name in de laatste twee teljaren, de polder verrijkten. Dat gebeurde met name in de nieuwe plas-drasgebieden.

In 2018 werd ik op een ochtend wakker gebeld door Daan met wie ik die ochtend een telling zou doen. Opgewonden hoorde ik hem 'Porseleinhoen' roepen. Nog nooit was ik zo snel aangekleed en in 5 minuten stond ik op de plek des heils. Helaas was de porselein 'uitgezweept'. Gelukkig kregen we er later die ochtend nog wel een te zien, maar op een geheel ander deel van het terrein. Blijkbaar waren er dus twee.

In 2019 werden er geregeld steltkluten gezien, ook weer in het plas-drasgebied. Eenmaal zelfs 3 tegelijk. Tijdens een inventarisatieronde vonden we een broedende vogel. Helaas zijn er nooit pullen gezien. We houden hoop dat ze dit jaar weer komen.

Steltkluten

Maar de allerbeste 'krent' kwam ik tegen terwijl ik rijdend in mijn auto met geopend raam een vreemd gepruttel hoorde. Kleinst waterhoen wist ik bijna zeker. Ik kon gelukkig het geluid opnemen en de bevestiging door Hans Russer volgde al snel.

Na enig wachten vertoonde de vogel zich ook nog, zelfs vlakbij, waardoor een aantal fraaie foto's genomen kon worden.

Kleinst waterhoen

Conclusie

Ik ben geen ecooloog, bioloog of andersoortige groene wetenschapper maar voor zover ik het kan overzien doen de vogels in de Bethunepolder het beter dan landelijk. Dit is te danken aan de hoge waterstand, de variatie in het weidegebied en de aanleg van de plas-drasgebieden.

Het is belangrijk dat de natuurwaarden in de polder worden behouden en het liefst nog worden uitgebreid. Daarom is ook het beheer van het gebied belangrijk. Als het slecht wordt beheerd, veranderen de natte gebieden al snel in wilgen- en elzenbossen. Iets wat je nu op sommige plekken al ziet gebeuren.

Het inventariseren gaat ook in de komende jaren door zodat we zicht houden op de ontwikkelingen van de vogelstand, maar ook op de staat van het gebied. Waar nodig wordt aan de beherende organisaties gemeld waar het beheer beter kan.

Het gebied zou nog waardevoller zijn als er niet midden in het broedseizoen zou worden gejaagd. Momenteel heeft de plaatselijke wildbeheereenheid ontheffing om in dit prachtige gebied op ganzen te jagen van april tot oktober. Een ontheffing die door de Provincie Utrecht is afgegeven, nota bene de organisatie die de leiding had in de aanleg van de nieuwe plas-drasgebieden. De Provincie die dus aan de ene kant Natura 2000 doelen wil verwezenlijken en aan de andere kant de natuur laat verstoren door deze jacht-ontheffingen te verlenen!

Hier ligt een mooie uitdaging voor het bestuur van onze vogelwacht want dit kan natuurlijk zo niet!

Tenslotte, bezoek dit mooie gebied eens! Het is verrassend vogelrijk en zeer de moeite waard.

Jack Folkers

Broedvogels Waterleidingplas Loenderveen

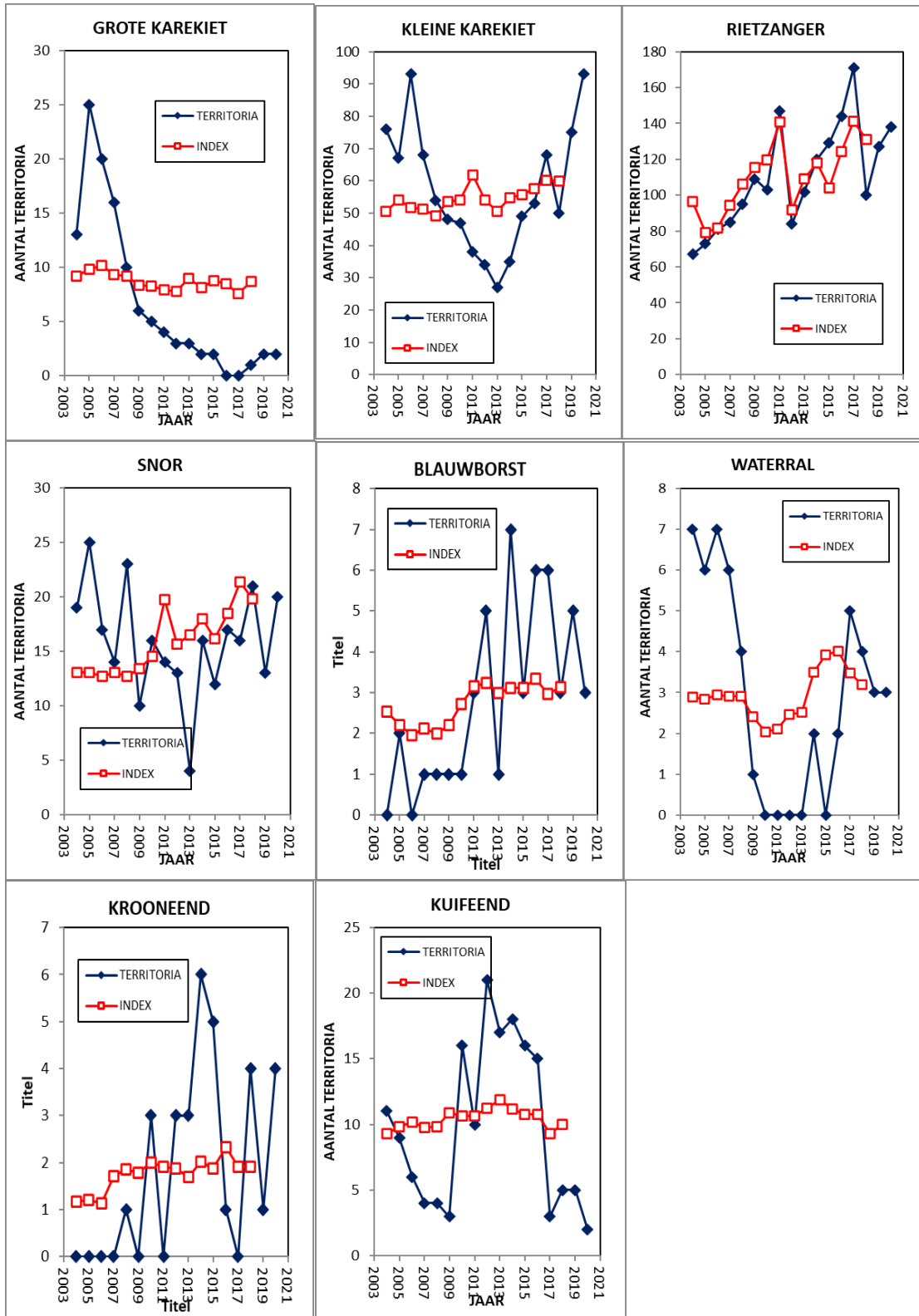
Waterleidingplas

Sinds 2013 is wordt actief ingezet op verjagen en populatiebeperking van de grauwe ganzen in het broedseizoen. Dit om herstel van het waterriet te realiseren, nadat dit in de jaren ervoor geheel was weggegraasd.

De lange strook waterriet is visueel duidelijk aan het herstellen. Inmiddels heeft dit geleid tot (start van) herstel van kleine karekiet, snor, waterral en ook de grote karekiet laat een voorzichtig eerste herstel zien.

Weidevogels als tureluur en kievit reageren positief op de peilverhoging. Ook watersnip en porseleinhoen reageren positief, maar zijn nog geen vaste broedvogel. Kuifeend en krooneend maken na een sterke groeiende trend in 2017 een neerwaartse beweging. Maar Krooneend lijkt zich nu weer te herstellen.

Bijzonder in 2020 was een vastgesteld territorium van een roerdomp (mogelijk twee)!

Slangenveldje

In 2017 is een klein gebiedje van 10 hectare aan het broedvogelonderzoek toegevoegd. Dit zogeheten slangenveldje is tot moerasgebiedje omgevormd. Een deel was enkele jaren geleden al omgevormd, en in 2016 het laatste deel van de 10 hectare. In 2017 vonden we nog broedterritoria van "weidevogels" Kievit, kleine plevier en scholekster. Deze soorten profiteerden tijdelijk van de open drassige situatie in 2017. Maar zoals verwacht verdwijnen deze als de moerasvegetatie zich komende jaren ontwikkelt. Dat blijkt al uit de gegevens van het 2020. De bosvogels komen voor in de bosrand rond het terrein.

Broedterritoria	2017	2018	2019	2020	Broedterritoria	2017	2018	2019	2020
Bergeend	0	0	0	1	Nijlgans	0	0	0	1
Blaauwborst	2	3	1	3	Pimpelmees	0	1	1	1
Boomkruiper	2	1	0	0	Putter	0	1	0	1
Bosrietzanger	0	1	1	4	Rietgors	4	5	4	4
Fitis	0	0	1	0	Rietzanger	9	5	5	12
Grasmus	1	0	0	0	Scholekster	1	0	0	0
Groenling	0	1	1	0	Snor	1	2	3	6
Grote bonte specht	1	1	0	0	Soepeend	0	0	0	0
Heggenmus	1	1	0	0	Spotvogel	1	0	0	0
Holenduif	0	1	0	0	Tjiftjaf	4	3	1	3
Houtduif	1	0	1	0	Tuinfluit	4	3	2	1
IJsvogel	0	0	0	1	Tureluur	1	1	1	0
Kievit	3	1	1	0	Vink	2	2	2	1
Kleine karekiet	9	6	9	11	Waterral	1	1	2	4
Kleine plevier	3	0	0	0	Watersnip	0	0	0	0
Koekoek	1	0	1	1	Wilde eend	1	3	1	3
Koolmees	1	1	0	1	Winterkoning	5	6	3	5
Krakeend	0	1	0	1	Zanglijster	2	1	0	0
Kuifeend	0	0	1	1	Zwarte kraai	0	0	0	0
Meerkoet	0	1	1	1	Zwartkop	3	3	3	3
Merel	3	3	0	0	Totaal territoria	28	22	18	25

Zwarte stern

Waarnemingen en verslag door Rob van Veen

Sinds 2006 worden vlotjes uitgelegd voor de Zwarte Stern in de plassen ten westen van de waterleidingplas (Terra Nova). Het broedresultaat van de zwarte sterns wordt daarbij zo goed als mogelijk gevolgd. Duidelijk is, dat dit succes jaarlijks nogal fluctueert en dat vooral het weer hier de sterns een handje helpt, of zelf het resultaat van het broeden geheel kan vernietigen met een periode met storm, zware regen en hagel.

In totaal zijn er op 5 locaties, 50 vlotjes uitgezet. Deze zijn vanwege het Corona virus en daardoor de ruimtebeperkingen op de boot, alleen door Nico Bouman uitgezet.

Op 14 vlotjes is er door de Zwarte Stern gebroed, dat is 28% van alle uitgezette vlotjes.

Op 9 vlotjes zijn er 15 juvenielen waargenomen.

Op 4 vlotjes was 1 juveniel.

Op 4 vlotjes waren 2 juvenielen.

Op 1 vlotje waren 3 juvenielen.

Op meerdere vlotjes heeft Nico Bouman na afloop van het broedseizoen niet uitgekomen eieren waargenomen.

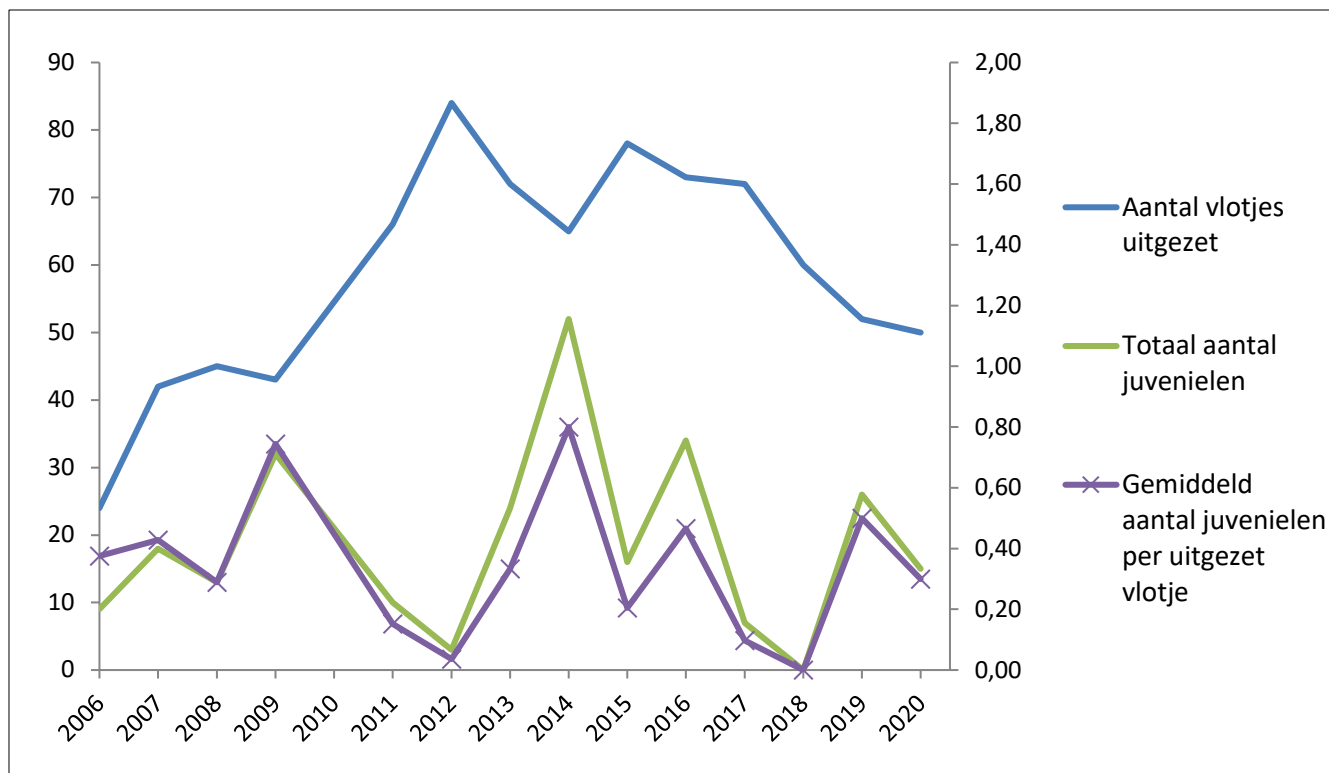
Net als verleden jaar kwamen de Zwarte Sterns laat aan.

Op 17 mei werd een groep van 10 Zwarte Sterns gezien bij de Lambertzkade en 20 Zwarte Sterns gezien boven de waterleidingplas.

Het broeden is op 1 juni begonnen.

In 2019 waren ze op 23 mei aanwezig en op 28 mei is het broeden toen begonnen.

Geteld is op 16 teldagen, 30 april, 17, 20 en 27 mei, 1, 6, 10, 16, 21, en 27 juni, 1, 3, 6, 11, 16 en 18 juli.

Linker Y-as: aantal vlotjes uitgezet en totaal aantal juvenielen
 Rechter Y-as: gemiddeld aantal juvenielen per uitgezet vlotje

Publicaties

De resultaten zijn op een ledenavond van de VWG op 12 december 2020 gepresenteerd. Deze presentatie is te vinden op de website van onze VWG

Excursies

Jaarlijks worden in de maanden januari en februari samen met Nico Bouman 3 publieks-excursies specifiek gericht op de vogels verzorgd.

Piet Spoorenberg
 24 maart 2021

Dagvlinders

Jan Plomp

Bruin zandoogje – foto Jan Plomp

In dit lastige jaar was het wel fijn om er af en toe uit te kunnen om vlinders te tellen. Maar de resultaten vielen mij erg tegen. Ook dit jaar kon ik merken dat het aantal soorten weer minder was geworden en zeker het aantal vlinders. Bruin zandoogje heb ik 1 keer geteld, Heivlinder en Argusvlinder helemaal niet meer gezien. Gelukkig zag aan het einde van het telseizoen nog een paar Blauwtjes en Kleine parelmoervlinder. De Hooibeestjes heb ik het meest gezien en gelukkig maakte het Bont zandoogje me weer een beetje vrolijk, helaas wel buiten mijn route en mocht ik ze niet meetellen. Ik heb nog geprobeerd ze mijn route in te lokken, maar daar werkten ze niet aan mee en moest ik me troosten met het feit dat ik ze gezien had. Ook de vogels lieten me in de steek, op een enkeling na. Damherten waren er voldoende maar daar zat ik juist niet op te wachten. Het is geen al te vrolijk verhaal, maar het buiten zijn in deze tijd maakte het wel weer goed. Volgend jaar beter.

Icarusblauwtje – foto Jan Plomp

Het Heitje

Agaat Mesman

Wat een vreugde was het om het Heitje te tellen en dan te zien dat het af en toe helemaal rood was van de schapenzuring.

Met als gevolg honderden schapenzuringspanners. Jammer genoeg kon ik de vlinders niet vergelijken met 2019, maar ik hoop volgend jaar ook de Heidevlinder en wat meer Bruine zandoogjes te zien.

Schapenzuring

Blauweweg

Leny Voorberg

Het was dit jaar een uitdaging om vanuit het centrum van Amsterdam op een veilige manier met het openbaar vervoer Ingang Oase te bereiken. Des te blijer ben ik dat het me met de nodige improvisaties het gehele telseizoen elke week gelukt is!

Het was fijn om regelmatig in de natuur te kunnen zijn en zo nu en dan bekende gezichten tegen te komen. In de tijd dat het Informatiecentrum gesloten was, heb ik ook met veel plezier als wandelende informatiezuil gefungeerd voor nieuwe bezoekers, die dankzij de Corona de duinen gingen ontdekken. Waarschijnlijk zullen meer mobiele vrijwilligers dat gedaan hebben...

De natuur deed ook haar best. Ik ben tevreden met het aantal en de soorten vlinders op mijn route en ook andere leuke beestjes lieten zich regelmatig zien en fotograferen.

In juli organiseerde Mark van Til weer de jaarlijkse Keizersmantel telling. Dan loop en tel je in je eentje in een deel van het gebied, maar vooraf konden we toch met een man of acht gezellig bijpraten en kregen we de tip hoe te letten op ei-afzettend gedrag van de vrouwtjes van de Keizersmantel. Dat ik dat daardoor een paar dagen later zag én ook kon fotograferen, maakt me nog steeds apetrots en geeft me een extra reden om weer naar het aankomend telseizoen uit te kijken!

ei-afzettende Keizersmantel

Verslag van de eekhoornmonitoring in 2020

Tijdens dit jaar met maatregelen ivm het coronavirus, konden wij gelukkig gewoon doorgaan met de monitoring.

Wij hebben nesten gezien bij begin Pannenlanderweg en nabij het pannenkoekenhuis (totaal drie stuks). Verder hebben wij nesten gezien bij Zeerust (twee stuks in bomen en één in een gat van een omgevallen boom), langs de beukenlaan (drie stuks) en ook één in het noorden nabij de dennenstrook langs Bentveld en één bij de Jan van Hurkendellen. Tevens hebben wij zeven nesten gezien nabij de Waterslagtoren te Adamsstort en ook hier veel sporen van vraat. Sporen van vraat hebben wij ook gezien bij de Tiendenstort en langs het pad in het Naaldenbos.

Er zijn nog steeds weinig eekhoorns maar ze zijn er gelukkig nog wel. Wij krijgen af en toe waarnemingen van eekhoorns door van boswachters en van de vrijwillige gastvrouwen en – heren.

Wij hebben zelf eekhoorns gezien bij Pannenland, Dennenstrook langs Bentveld, bij Zeerust, nabij de Waterslagtoren te Adamsstort, bij de Tiendenstort en in het Naaldenbos.

Op overige plaatsen waar wij eerder eekhoorns tegenkwamen, hebben wij ze dit jaar niet gezien.

Een eekhoornnest, het centrum is helemaal dicht – opm red: eekhoornnesten zijn helemaal ‘dicht’ in tegenstelling tot vogelnesten waarin gaten zitten waar je doorheen kunt kijken

Wij hebben geen publicaties ingezonden.

Vanwege het geringe aantal eekhoorns in de AWD hebben wij wederom geen eekhoorn-excursie gegeven. Mocht er iemand (een) eekhoorn(s) zien, graag doorgeven aan weverc@telfort.nl met locatie, het tijdstip en wat de eekhoorn(s) aan het doen was/waren.

Clarence Wever en Paul Smits

Jaarverslag 2020

Wat een bizar jaar, 2020, vol goede moed zijn wij in januari weer begonnen in onze archiefruimte in het bedrijfsmuseum van Waternet aan de Leidsevaart.

Al snel gooide covid 19 roet in ons eten en werd het bedrijfsmuseum en onze archiefruimte gesloten. De vrijwilligers bijeenkomst georganiseerd door waternet kon ook geen doorgang vinden. Dat is altijd weer een plek om elkaar te ontmoeten en te spreken en gegevens uit te wisselen.

Veel van ons archief, denk aan foto's en documenten, was gelukkig al gedigitaliseerd en wij konden aan veel vragen van allerlei aard gehoor geven.

Om toch van ons te laten horen hebben wij veel historische informatie op onze facebookpagina "historische werkgroep Amsterdamse waterleidingduinen" gezet o.a.: 25 jaar dempen van Limburg Stirumkanaal, bunkers, vinkenbanen en veldnamen.

De archivering van de archeologische vondsten van Hans Vader in het depot van het Zuid-Hollands archief nadert zijn voltooiing, inclusief een artikel over de vondsten in de AWD, door Bert van der Valk.

Onze werkgroep werd versterkt door een tweetal nieuwe mensen, Bas Brouwer en Kees Wijsman.

Op de facebook pagina en een nieuwsbrief houden wij u op de hoogte van de activiteiten.

Wij danken Waternet dat zij samen met ons de historie van de duinen levend willen houden.

Namens de werkgroepleden,

Christien Kemp

Jaarverslag 2020
Houtzwammen Werkgroep KNNV afd. Haarlem
Leo van der Brugge

De werkgroep bestond in het voorjaar uit de volgende personen: Agaat Mesman, Riek en Jan Bischoff Tulleken, Marja Koning, Chris van Daalen, Alfons Vaessen, Leo van der Brugge, Ingrid Jonker en Berna van Baarsen. Waardoor de werkgroep nu uit 9 leden bestaat. Helaas hebben we afscheid moeten nemen van Co Mesman. Hij was altijd zeer gedreven met het determineren.

We hebben van half januari tot half maart 6 verschillende terreinen bezocht, en van half september tot half december ook 6. Door verschillende oorzaken zijn het er dit jaar minder dan afgelopen jaar. Met de kleinere groep op de donderdagen, bestaande uit de familie Bisschoff, Chris van Daalen en Leo van der Brugge is het dit jaar door Corona niet gelukt om andere terreinen te bezoeken.

Kopergroenbekerzwam

Fraaisteelmycena

Enkele leuke waarnemingen die dit jaar gevonden zijn: fraaisteel mycena *Mycena inclinata*, vierslippige aardster *Geastrum quadrifidum*, kopergroenbekerzwam *Chlorociboris aeruginosa*, bruine bekerzwam *Peziza badia*, beukenkorrelkopje *Phleogena faginea*, wratsporig mosbekertje *Neottiella vivida*.

Voor 2021 zullen we verder gaan met het inventariseren van verschillende terreinen.

Leo van der Brugge heeft dit jaar geen lezingen en excursies kunnen geven i.v.m. Corona maatregelen.

HYDROBIOLOGISCH EN MALACOLOGISCH ONDERZOEK IN DE AWD IN 2020

== 2020

Gedurende het gehele jaar werden bezoeken gebracht aan het **Meertje van de Blauwe Paal**. In 2020 viel dit meertje niet droog. Er leefden 10 soorten libellen. Vooral grote aantallen van de zwervende en bruinrode heidelibel slopen uit. De vele waargenomen larven van de grote keizerlibel zullen, als het goed gaat, in 2021 uitsluipen.

Voor RAVON werden de **amfibieën** van het kilometerhok waarin het Meertje van de Blauwe Paal en het Haasveld liggen genoteerd. De resultaten zijn naar RAVON gestuurd.

Op enkele plaatsen werd onderzoek gedaan aan de **waterfauna** in de AWD. In dit verslagjaar werd weer op enkele plaatsen naar **libellen**larvenhuiden gezocht. De resultaten werden naar de LWZK (KNNV-Libellenwerkgroep Zuid-Kennemerland) gestuurd (Eiland van Rolvers, Groot Zwartevelde).

In het kader van het project 'herstelbeheer poelen' (Life+) werd een aantal poelen op het Eiland van Rolvers en in het Zwartevelde weer onderzocht op **waterdieren en waterplanten**. Dit om na te gaan of de poelen zich hersteld hebben van het baggeren. De resultaten van deze monitoring worden t.z.t. gerapporteerd.

Op enkele plekken werd onderzoek aan landslakken gedaan (Ronde Vlakte).

Bij de noordpunt van de Van Limburg Stirumvallei zijn weer grondmonsters genomen voor het onderzoek van de **schelpenfauna van de Oude Duinen** (ca. 1000 jaar oud). Maar ik kwam ook nog een botje uit de voet van een bruine beer tegen. Deze kale vallei begint langzaam te begroeien. In maart ontstond er voor het eerst tijdelijk een plasje van 10 cm diep.

== 2021

In 2021 wil ik doorgaan met onderzoek aan waterdieren (speciaal libellen en mollusken) en (fossiele) landslakken. Aparte projecten: Meertje van de Blauwe Paal (vegetatie, dieren), Eiland van Rolvers (waterslakken). Voor RAVON zal weer gekeken worden naar de aanwezigheid van amfibieën in een kilometerhok. In het kader van het Life+ project wordt de ontwikkeling van een aantal uitgekozen poeltjes op het Eiland van Rolvers en op het Zwartevelde gevolgd na het schonen.

== publicaties

Aan een publicatie over poelen op het Eiland van Rolvers en het Zwartevelde wordt gewerkt. Een artikel over de geologie en de vondsten in het noordelijke deel van de Van Limburg Stirumvallei is vrijwel afgerond. Een verhaal over 18 jaar libellen in het Meertje van de Blauwe Paal wordt binnenkort in het libellentijdschrift Brachytron gepubliceerd.

botje uit de voet van een bruine beer

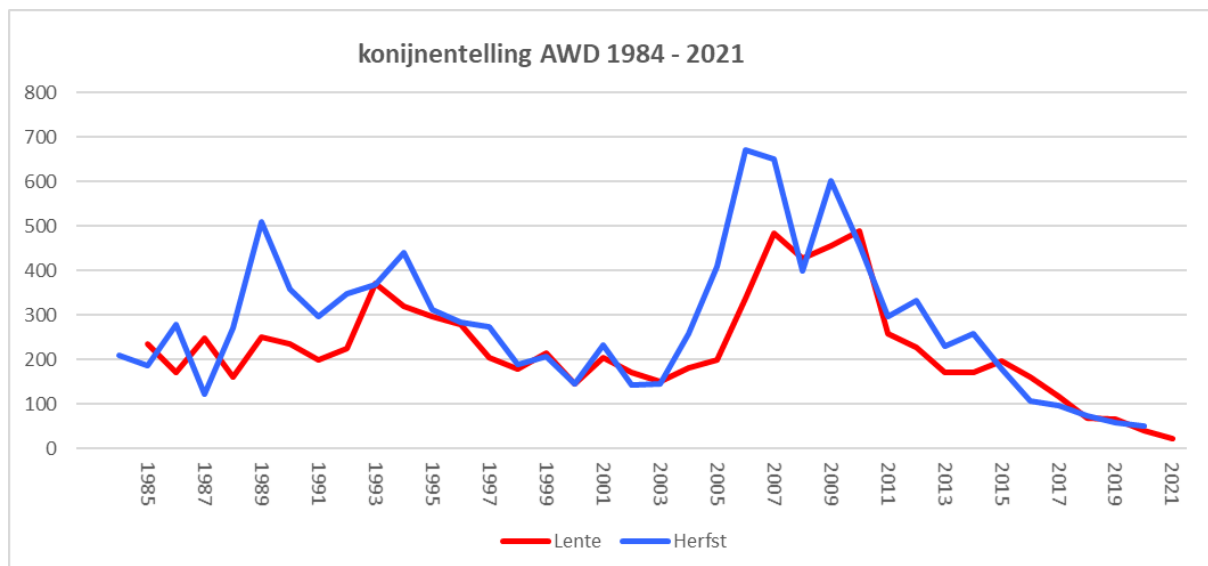
Wim Kuijper, december 2020

w.j.kuijper@gmail.com

Konijnen

Eerder berichtten we al dat door een nieuwe variant van de konijnenziekte VHS de aantallen konijnen in ons duin een absoluut dieptepunt hadden bereikt. Tellingen in het voorjaar van 2021 laten een nieuw dieptepunt zien.

Bij een (redelijk) gezonde konijnenpopulatie zou het aantal konijnen in de herfst (blauwe lijn) door aanwas altijd hoger moeten zijn dan in de voorafgaande lente (rode lijn). Dat is sinds de intrede van VHS2 (vanaf circa 2015) eigenlijk niet meer het geval, en dat is een heel slecht teken. VHS2 blijkt veel dodelijker voor jonge konijnen dan VHS1 en dan kan zich ook geen resistentie ontwikkelen binnen de populatie. Zolang er geen aanwas is, is er geen sprake van herstel. Daarmee is de situatie voor onze bondgenoot in het beheer, onze natuurlijke grasmaaier, kritiek.

Mark van Til en Vincent van der Spek

KRANSWIERN

Op pagina's 4 t/m 14 van het KNNV-periodiek Daucallium+ staat een artikel met de resultaten van een paar jaar kranswieren monitoren in enkele Hollandse duingebieden door Ron Mes.

[Daucallium+ mei 2021](#)

Verslag Libellenmonitoring in de Amsterdamse Waterleidingduinen over het jaar 2020

Het geweldige, mooie en warme zomerweer heeft ook invloed op het monitoren van libellen gehad.

Een leuk voorbeeld daarvan is de zeer vroege waarneming van de zuidelijke keizerlibel. Zelfs zo vroeg dat De Vlinderstichting bij de tellers navraag deed of de waarneming wel klopte. Gelukkig had Marja Koning foto's gemaakt en kon deze vroege waarneming bevestigd worden.

Door het coronagebeuren hebben we slechts één excursie gehouden en wel voor de KNNV afdeling Bollenstreek, waarbij het aantal deelnemers beperkt was gehouden. De jaarlijkse publieksexkursie hadden we afgezegd.

Zoals alle jaren werden de waarnemingen van 2019 in een Waarnemingenoverzicht geplaatst en ook op het web gezet. Alle routes, 11 stuks, werden gemiddeld 8 keer gelopen.

Ook het Boogkanaal werd enkele keren bezocht waarbij ook dit jaar weer weinig libellen, totaal 8 soorten, gezien werden. De vlinders daarentegen vliegen daar in grote aantallen.

Marja heeft mogen aangeven hoe een aantal plassen geschoond kunnen worden, daar zijn we (de tellers) erg blij mee. Enkele plassen hebben we daarna al bezocht.

Een bijzonder bezoekje was dat aan het Weitje van de Blauwe Paal op 4 augustus. Opvallend was dat er toen nog zoveel water in stond. Blij werden we met de zwervende pantserjuffer, zwervende heidelibel en vuurlibel. Deze soorten werden ook op de monitoringroutes gespot. Ook op een monitoringroute werd de tengere pantserjuffer gezien.

Bemensing

Lippe de Vries heeft aangegeven te stoppen met monitoren in verband met een komende verhuizing. De Bunkerbergplas komt nu te vervallen, ook omdat die geheel dichtgegroeid is. De Lange Hoekplas zal door Ok Overbeek worden overgenomen.

Heemstede, 4 december 2020

KNNV Libellenwerkgroep Zuid-Kennemerland

Frans Koning

VERSLAG ONDERZOEK MICRO-ORGANISMEN 2020

Het was een raar jaar, het begon erg nat, en het werd daarna een flinke tijd droog. Ik heb de AWD nog nooit zo druk gezien als in de corona-tijd. De geplande excursies werden alle afgelast, wel kreeg ik erg veel vragen van bezoekers en heb (helaas) veel rommel het gebied moeten uitgedragen. Waarschijnlijk een ander soort publiek, dit jaar. Het bemonsteren van watertjes is gewoon doorgegaan, maar het succesvol bemonsteren werd bemoeilijkt doordat veel herten-pootjes de oevers hadden omgewoeld.

Bij de Zwartevelder plasjes heb ik nog een ijsvogel gezien, mijn eerste daar.

Op de foto's: twee 'schaal-amoeben', niet speciaal zeldzaam, maar wel leuk om te zien. Ze mogen dan enige gelijkenis hebben qua uiterlijk, maar het zijn erg verschillende organismen. De linker is *Nebula tubulosa*, een echte amoebe die een huisje bouwt en hier bezig is een alg op te eten. Je kan zijn lichaam door het huisje heen zien. Een monokont, waartoe ook de dieren en de schimmels behoren. De rechter is *Euglypha compressa*, die helemaal geen amoebe is, maar behoort tot de Cercozoa (ik heb geen Nederlandse naam kunnen vinden), een bikont, waartoe ook de planten en de malaria-parasieten behoren (in feite alles wat geen monokont is). Ook deze maakt een huisje, maar van een soort schubben, die bij deze soort ook stekels hebben.

Hele kunstige bouwwerkjes waarvan ik me afvraag hoe ze die eigenlijk bouwen, zonder handjes. Hij is nu in een rust-toestand in de vorm van een spore. Beide kunnen tentakels uitsteken om prooi te vangen. Ze komen uit een klein plasje in het Kromboomseveld en ik vond ze in maart 2020.

Bas Kooijman, 23 december 2020

Nebula tubulosa

Euglypha compressa

Verlag van de zondagmiddagwandelingen 2020

Gidsen : Clarence Wever, Dirk Turkenburg en Ruud Sandbergen

Corona heeft dit jaar grote invloed gehad op onze activiteiten als 'zondagsgids'. Tot en met de wandeling van 1 maart was alles nog normaal. De groepen die wij drieën begeleidden genoten van onze wandelingen en van de verhalen over bijvoorbeeld de overwinteraars zoals de wilde zwanen, kruisbekken etc. maar ook over de sleedoorn die i.v.m. het uitblijven van de winterse temperaturen al vroeg in bloei stond.

Na 1 maart werd alles anders. In navolging van de landelijke maatregelen i.v.m. het coronavirus besloot Waternet om alle activiteiten, waaronder ook onze zondagmiddagwandelingen, tot nader order te cancelen. In mei bleek dat het aantal coronagevallen in Nederland daalde. Waternet heeft ons toen gevraagd of wij het verantwoord vonden in juni weer, onder voorwaarden, excursies te geven. Dirk gaf aan het gezondheidsrisico te groot te vinden. Clarence en ik vonden het wel verantwoord weer te beginnen mits de nodige maatregelen in acht genomen werden. Vanaf 7 juni namen we ieder een groep

van maximaal 6 personen mee op een excursie. Vooraf moesten de deelnemers via de website van Waternet een plekje worden reserveren waarbij gold vol is vol. In juni en juli bedroeg het aantal deelnemers telkens het maximum van 6 personen per gids per wandeling. Eind juli is besloten het aantal van 6 uit te breiden tot 10 per gids per wandeling. Ook toen was het aantal deelnemers aan onze excursies vaak maximaal.

Tijdens de wandeling in oktober (bronnstijd) bleek dat deelnemers er grote moeite mee hadden voldoende afstand tot elkaar te houden. Kort daarna werden de landelijke corona-maatregelen weer strenger. Door Waternet werd besloten de rest van het jaar geen excursies meer plaats te laten vinden. Hopelijk kunnen wij volgend jaar weer terug naar normaal.

Namens mijn collega gidsen, Ruud Sandbergen, Zandvoort, 5 december 2020

Wandelingen voor Vroege Vogels door de Amsterdamse Waterleidingduinen, in 2020

‘Elke tweede zondag van de maand met een natuurgids op stap door de AWD-duinen. Lekker vroeg, als de zon net op is, voor een wandeling met uitleg’, dat is het uitgangspunt. Maar helaas konden door de coronacrisis diverse wandelingen niet doorgaan of met aangepaste regels (maximaal 6 tot 10 deelnemers per gids, deelname uitsluitend na aanmelding en afstand houden tijdens de wandeling). Dat was niet alleen jammer voor de gidsen (Clarence Wever, Kees Langeveld en Huib Koel) maar met name voor de potentiële deelnemers. De behoefte aan rondleidingen was groot. Vanaf juni, toen we de eerste wandeling in coronatijd hielden, zaten alle excursies vol.

Het thema van de wandeling is wisselend en het gaat dus zeker niet alleen over vogels. Ook andere dieren, planten of schimmels, zoals paddenstoelen kregen aandacht.

Vaak kwam ook het landschap en/of het gevoerde beheer ter sprake. Dit jaar besteedden we bijvoorbeeld aandacht aan het verschil in begroeiing binnen en buiten de nieuwe, grote exclusures. De wandelingen duurden circa 2 uur, soms in overleg – dit wordt van te voren aangegeven – wat langer. Van elke wandeling is per maand een verslag met leuke of uitzonderlijke waarnemingen gepubliceerd op de website: www.vroegevogelswandeling.nl.

Vanwege de huidige maatregelen is in overleg met Waternet de wandeling van 10 januari 2021 ook geschrapt. Wellicht dat we in februari weer groepswandelingen kunnen organiseren.

Natuurgidsen Kees, Clarence en Huib.

Verslag van de Orchideeënwerkgroep in de AWD over 2020

***Anacamptis pyramidalis* - Hondskruid**

Haasveld / Onder graaskooi

Deze vooralsnog enige bekende groeiplaats van Hondskruid in de AWD werd op 7 mei 2020 bezocht. Er stonden drie planten. Ze waren in redelijk goede toestand, maar kleiner dan gebruikelijk, en van alle planten vertoonde een aantal bladeren ongebruikelijke tekenen van afsterving. Geen van de planten had een bloeistengel. Al met al was het beeld hier niet gunstig. Op 29 mei vond een tweede bezoek plaats, en toen stonden er drie vrijwel volledig afgestorven planten, geheel bedekt met spinrag van een Gewone doolhofspin (*Agelena labyrinthica*), die een flink nest tussen de resten van twee planten had gebouwd. Het geheel bood een zeer trieste aanblik.

In 2020 heeft er helaas dus geen Hondskruid gebloeid in de AWD, mogelijk als gevolg van de aanhoudende droogte in de afgelopen jaren.

Hondskruid op 07-05-2020 en op 29-05-2020 (foto's Aad van der Voet)

***Dactylorhiza praetermissa* - Rietorchis**

Raster Klazewei / Bokkenwei

Deze locatie, eigenlijk een groeiplaats van de Grote keverorchis, is momenteel waarschijnlijk de mooiste groeiplaats van de Rietorchis in de AWD. De graasdruk door damherten is rond deze locatie extreem hoog, en buiten het beschermende raster is alleen gemillimeterd gras te vinden.

Tijdens een bezoek op 24 april 2020 stonden er tientallen krachtige rozetten Rietorchis binnen het raster, de meeste gevlekt met een erg mooie en contrastrijke tekening op de bladeren. Een klein aantal planten was ongevlekt.

Op 27 mei stond de soort er hier fraai bij, met vele planten bijna in bloei. Ook waren er nog behoorlijk wat vegetatieve planten.

Op 10 juni werden hier circa twintig grote planten erg fraai in bloei geteld en waren de vegetatieve planten ook nog aanwezig.

Zuidelijke VLS-vallei - Vochtige duinvallei

Deze locatie betreft een vochtige duinvallei met twee damhertrasters. Het is eigenlijk een groeiplaats van de Moeraswespenorchis, maar binnen het zuidraster bevinden zich al enige jaren ook wat Rietorchissen.

Bij het eerste bezoek op 27 april 2020 werden al negen mooie rozetten van de Rietorchis gezien. Zeven hiervan bevonden zich binnen het zuidelijke damhertenraster, de twee andere net daarbuiten. Alle rozetten waren gevlekt.

Bij het tweede bezoek, op 19 mei, hadden de zeven rozetten binnen het raster zich inmiddels ontwikkeld, en werden nog een paar nieuwe vegetatieve rozetten ontdekt. Ook deze nieuwe rozetten waren alle gevlekt. Net buiten het raster overleefde nu nog maar één rozet, erg klein en zwak.

Bij het derde bezoek op 19 juni stonden de zeven planten binnen het raster mooi in bloei, maar de planten waren wat kleiner en minder krachtig dan vorig jaar. Mogelijk is dit te wijten aan de hoge waterstand in de vallei in april, waarbij een deel van het omrasterde gebied enige weken onder water heeft gestaan.

***Epipactis helleborine* ssp *neerlandica* - Duinwespenorchis**

Raster Vinkenveld

Van deze zeldzame soort was dit al jaren de enige bekende groeiplaats in de AWD. De locatie is beschermd tegen damhertenvraat middels een raster.

Op 22 juni 2020 werd deze locatie heel kort bezocht en werd één mooie en krachtige plant in knop gezien.

Tijdens een tweede bezoek, op 20 juli, werden maar liefst zeven planten gevonden, waarvan zes met bloeistengel, en één vegetatief. Op 4 augustus waren alle zeven planten nog aanwezig.

Op 18 augustus werden nog eens twee vegetatieve planten gevonden, dus nu in totaal negen planten. Er werden opnieuw zes bloeiende exemplaren gevonden: één forse plant, ca. 20-25 cm hoog, uitgebloeid, met veel vruchten. De andere planten waren kleiner, 10-12 cm. Eén stond nog geheel in knop, de andere vier waren in bloei. Eén bloeiende plant had een groeistoornis aan de bloeistengel. Ook stonden er 3 vegetatieve exemplaren, ca. 5 cm hoog en gezond, waarvan één aan de oostkant van het raster, de rest aan de westkant.

De overige vegetatie stond er goed bij. Het eikenblad was in het voorjaar heel goed opgeruimd. Wel moet er de komende winter iets worden gedaan aan de overal opschietende meidoorn.

Dat de Duinwespenorchis er nu ondanks de droge zomer veel beter bijstond dan in 2018 en 2019 is wellicht te danken aan het natte- re voorjaar. De droogte begon in 2020 later.

Duinwespenorchis, Vinkenveld
(foto Aad van der Voet)

Exclosure Gijs Kokkieshoek

Deze groeiplaats betreft een van de nieuwe grote exclosures die Waternet in de winter 2019/2020 in de AWD heeft gerealiseerd, ter bescherming tegen damhertenvraat en voor onderzoek naar het herstel van de biodiversiteit bij afwezigheid van damherten.

Op 21 augustus 2020 deelde Waternet ecoloog Mark van Til ons mee dat een externe onderzoeker binnen deze exclosure een exemplaar Duinwespenorchis had gevonden. Deze exclosure werd daarmee de tweede groeiplaats van deze soort in de AWD.

Op 27 augustus hebben de drie leden van de werkgroep deze groeiplaats bezocht. Inderdaad werd een exemplaar gevonden, in goede conditie en in net beginnende bloei.

Foto's bewijzen echter dat dit niet dezelfde plant was die op 19 augustus door de externe onderzoeker werd gevonden. Deze plant hebben wij echter ondanks veel zoeken niet kunnen vinden.

Op deze nieuwe groeiplaats zijn in 2020 dus twee exemplaren Duinwespenorchis gevonden, beide bloeiend. Een mooie en veelbelovende ontwikkeling!

Op 2 september werd de groeiplaats nogmaals bezocht door Aad en nu stond de door ons groepje gevonden plant fraai in bloei. Hij heeft nog gezocht naar andere exemplaren, maar werd daarbij zo belaagd door grote aantallen erg opdringerige Duitse wespen (*Vespula germanica*) uit een naburig nest, dat de zoektocht vroegtijdig moest worden afgebroken.

Volgend jaar zullen we de ontwikkelingen op deze nieuwe en veelbelovende groeiplaats uiteraard goed volgen.

Duinwespenorchis, Gijs Kokkieshoek
(foto Aad van der Voet)

***Epipactis palustris* - Moeraswespenorchis**

Zuidelijke VLS-vallei - Vochtige duinvallei

Deze locatie betreft een vochtig duinvalleetje met twee damhertenrasters. Het is de grootste en mooiste groeiplaats van de Moeraswespenorchis in de AWD.

Het eerste bezoek hier dit jaar was op 27 april 2020. Er stond veel water in de duinvallei, waardoor het zuidelijke van de beide damhertenrasters deels onder water stond. Er waren al flinke aantallen kleine rozetten Moeraswespenorchis te zien, zowel binnen als buiten beide rasters. Vooral aan de noordkant bevonden zich veel rozetten buiten het raster, maar duidelijk minder dan vorig jaar. De algehele situatie zag er goed uit, en voorsnog zonder damhertenvraat. Bij het volgende bezoek, op 19 mei, bleek het zuidelijke raster niet meer deels onder water te staan. Opnieuw veel rozetten gezien, die zich goed ontwikkelden. Ook de rozetten buiten het noordraster deden het nog goed, en er was nog steeds geen damhertenvraat. De aantallen lager niet meer zo hoog als in 2019, maar de rozetten leken zich

wel beter te ontwikkelen dan vorig jaar. Wel waren de rozetten binnen de rasters nog steeds over het algemeen groter en krachtiger dan die erbuiten, wat in eerdere jaren ook al was vastgesteld. Hier en daar was al een beginnende bloeistengel te zien, vooral bij de grotere rozetten binnen de rasters.

Op 19 juni waren er de normale aantallen planten binnen de beide rasters, de meeste nog in knop of net in bloei. Maar ook enkele meters buiten het noordraster stonden diverse planten mooi in bloei. Vraatschade was nog steeds afwezig, wat erg bemoedigend is. Aan de zuidkant werd overigens geen enkele plant meer buiten het raster gevonden, terwijl die in april nog wel in kleine aantallen aanwezig waren. Wat er met die rozetten gebeurd is, is niet duidelijk.

Op 13 juli stonden er buiten het raster aan de noordkant inmiddels tientallen planten in bloei. Ook aan de westkant van de vallei bevonden zich nu bloeiende planten, en dat is voor het eerst sinds 2016. Dit zijn zeer positieve ontwikkelingen, die mogelijk wijzen op afnemende damhertenvraat in de zuidelijke AWD.

Zuidelijke VLS-vallei - Zuidelijke groeiplaats

Deze groeiplaats werd voor het eerst dit jaar bezocht op 27 april 2020. Het was hier een stuk droger dan op de hierboven genoemde locatie, maar desondanks stonden er veel rozetten Moeraswespenorchis binnen het raster. Buiten het raster werd maar een klein aantal rozetten gevonden, maar er waren geen afgevreten rozetten.

Op 19 juni vond een tweede bezoek plaats. Er stonden nu zeer grote aantallen planten binnen het raster. Het was niet mogelijk om het raster binnen te gaan zonder orchideeën te beschadigen, en dat is dan ook niet gebeurd. De meeste planten stonden nog in knop, bijna in bloei. Met enige moeite konden een paar foto's worden genomen zonder schade aan te richten. Buiten het raster stond slechts hier en daar een kleine rozet, alle vegetatief.

Centraal raster Groot Zwartevelde

De twee rasters in het centrale deel van het Groot Zwartevelde zijn dit jaar tot een groter raster samengevoegd (coord. 99,560 - 483,545). Binnen dat raster waar in 2018 naar schatting een 80-tal uitgebloeide planten stond, was vorig jaar noch dit jaar Moeraswespenorchis te vinden. Wel enkele planten van o.a. Stijve ogentroost, Parnassia en Echt duizendguldenkruid.

Groot Zwartevelde grote enclosure

In de winter 2019/2020 heeft Waternet een aantal grote exclusies gerealiseerd in de AWD, ter bescherming tegen damhertenvraat en voor onderzoek naar het herstel van de biodiversiteit bij afwezigheid van damherten. Een van die nieuwe exclusies staat aan de westkant van het Groot Zwartevelde.

Op 4 augustus 2020 werd deze enclosure bezocht, met zeer bemoedigend resultaat. Al in deze eerste zomer na plaatsing werden er enige tientallen vegetatieve rozetten Moeraswespenorchis gevonden en zelfs een aantal volgroeide en inmiddels uitgebloeide planten. Ook werd bloeiende Grote tijm gevonden met daarbij ook een aantal planten Rond wintergroen. In de lagere delen staat Geelhartje, Parnassia, Stijve ogentroost, Heelblaadjes, Herfstbitterling, Echt duizendguldenkruid en Gele zegge.

Witteveld, twee beschermingskooien

Er werden dit jaar noch vegetatieve noch bloeiende planten in de twee kooien gevonden. Het zou wel zinnig zijn de vegetatie binnen de kooien een keer te maaien.

Neottia ovata - Grote keverorchis

Raster Klazewei / Bokkenwei

Dit is de enige bekende groeiplaats van de Grote keverorchis in de AWD, beschermd tegen damhertenvraat middels een raster.

Tijdens het eerste bezoek alhier, op 24 april 2020, werden er veel rozetten van Grote keverorchis gevonden, waarvan de meeste al met een beginnende bloeistengel.

Het volgende bezoek was op 27 mei, met diverse exemplaren inmiddels mooi bloeiend, maar de meeste nog in knop. Vreemd genoeg waren van sommige planten de onderste knoppen verdroogd. Er stonden ca. 10 ex. goed in bloei, ca. 10 ex. met nog beginnende bloeistengel en ca. 10-15 ex. met verdroogde bloeistengel of afgevallen knoppen.

Op 10 juni was de situatie nog steeds uitstekend, met vele mooi bloeiende planten (zeven stuks alleen al binnen 2 meter van de raster-ingang). Van een paar planten was de bloeistengel verdroogd en afgestorven. De oorzaak hiervan is onduidelijk, want de grond was behoorlijk vochtig. Ook waren er nog een paar erg late planten in de vorm van krachtige rozetten met een nog maar net beginnende bloeistengel.

Al met al was 2020 een uitstekend jaar voor de Grote keverorchis op deze locatie in de AWD, duidelijk beter dan de afgelopen jaren. Er is zelfs een heel goede kans dat er dit jaar eindelijk weer zaadsetting heeft plaatsgevonden.

De Blink - Centraal

In 2020 werd voor het eerst gezocht naar orchideeën in De Blink, een geheel voor het publiek afgesloten gebied net ten zuiden van de AWD, dat mede beheerd wordt door Waternet. Onze werkgroep heeft dit gebied niet eerder geïnterviewd.

Als uitgangspunt werd een in 2017/2018 voor Waternet uitgevoerde florakaractering gebruikt, en van de toen vastgestelde groeiplaatsen van Grote keverorchis in De Blink werden er op 16 april 2020 door Aad van der Voet drie bezocht in het centrale deel van het gebied. Op een van die groeiplaatsen werd inderdaad een exemplaar Grote keverorchis aangetroffen. Het was een flinke en krachtige plant, met een mooie beginnende bloeistengel.

Dit was bemoedigend, en Aad is uiteraard voornemens om dit interessante gebied volgend jaar beter te inventariseren.

Grote keverorchis,
Klazewei / Bokkenwei
(foto Dirk Kapteyn den B.)

***Ophrys apifera* - Bijenorchis**

Noordooster-kanaal

De eertijds mooie groeiplaats langs het Noordooster-kanaal werd dit jaar niet bezocht. Er staat 1 beschermingskooi. Het lijkt Jos Lammers zinnig een paar delen met doorgroeid gras (blijkbaar niet in trek bij de damherten) een keer te maaien met afvoer van het maaisel.

Dirk Kapteyn den B. is mening, dat het weinig nuttig is, deze voormalige groeiplaats nog te volgen na zoveel jaren zonder planten.

Naast de orchideeëngroeiplaatsen bezoekt Jos Lammers elk jaar de kleine enclosure in het Witteveld waar onder andere de **Kruisbladgentiaan (*Gentiana cruciata*)** groeit. Op 22 juli stonden daar 4 bloeiende en 3 vegetatieve planten.

Kruisbladgentiaan (foto Jos Lammers)

Het aantal planten neemt in de loop der jaren helaas steeds af. In de periode 2014-2016 stonden er elk jaar toch wel een 15-tal bloeiende planten; in 2014 zelfs één vegetatief exemplaar een tiental meters buiten de enclosure! De afname lijkt deels een gevolg van de

erg droge zomers de laatste jaren. De vegetatie in de enclosure met o.a. veel Betonie (*Stachys officinalis*) heeft echter te lijden van verruiging: zich uitbreidende Kruidwilt in het centrale deel en grassen langs de randen. Een maal per jaar of per 2 jaar maaien en afvoeren in de herfst lijkt echt noodzakelijk. Verder wil Jos ervoor pleiten om in deze vallei een grote enclosure te plaatsen. Er zijn berichten van 'vroeger' dat in de vallei ook Hondskruid is gevonden en ook de vondst in 2014 van een Kruisbladgentiaan buiten de kleine enclosure wijst toch op de grote potentie van de vallei.

Nabeschouwing

Met de opvallende situatie rond het Hondskruid als uitzondering lijkt 2020 een goed jaar geweest te zijn voor de orchideeën in de AWD. Grote keverorchis, Moeraswespenorchis, Duinwespenorchis en Rietorchis hebben het allemaal uitstekend gedaan. De eerste ontwikkelingen in een aantal van de nieuwe, grote exclusies die Waternet afgelopen winter geplaatst heeft zijn ook erg bemoedigend. Hopelijk leveren deze exclusies snel meer nieuwe orchideeëngroeiplaatsen op, en op den duur mogelijk zelfs nieuwe soorten.

Voortzetting van het onderzoek in 2021

Wij willen de monitoring van de kooien en afgerasterde groeiplaatsen in 2021 voortzetten. Daarbuiten hopen wij ook weer groeiplaatsen te ontdekken.

verslag van Dirk Kapteyn den Boumeester, 27 november 2020

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging afdeling Haarlem e.o.

www.knnv.nl/haarlem

Plantenwerkgroep Amsterdamse Waterleidingduinen

Jaarverslag 2020

Dit jaar geen sombere berichten over de flora maar hoop voor de toekomst. In vervolg op de voorgaande jaren is de planteninventarisatie van de AWD voortgezet. Alle kilometerhokken zijn enkele keren bezocht en ook zijn de nieuwe, grote exclusies geïnventariseerd. Het veldseizoen begon in de eerste week van april en liep door tot half december. In totaal zijn ruim 14.000 waarnemingen gedaan van zo'n 525 plantensoorten. Deze zijn (of worden) gepubliceerd in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Naast de algemene inventarisatie van kilometerhokken zijn vindplaatsen van bijzondere soorten met GPS gekarteerd, zijn 78 vegetatieopnamen gemaakt en veel foto's van overwegend vegetatieve kenmerken.

Foto 1 Juffertje-in-het-groen

Verreweg de meeste plantensoorten zijn alleen vegetatief en in (zeer) lage aantallen waargenomen, de meeste soorten als jonge planten die nog in de groei waren, als rozetten of als sprietten van grasachtigen. Speciale aandacht ging uit naar houtgewassen: welke soorten komen in de AWD nog voor en waar? Locaties van bijzondere /karakteristieke bomen en struiken zijn gekarteerd.

Nieuw voor de AWD waren onder andere Wilde akelei en Juffertje-in-het-groen (waarschijnlijk uitgezaaid), Watergentiaan (waarschijnlijk aangeplant), Klein bronkruid (Oosterduinrel), Zwarte engbloem (enkele planten in het zuidwesten), Trosgierst (oude voerakker), Turkse kraakwilg (oude aanplant). Armbloemige waterbies is een soort van natte duinvalleien zoals het Kennemerstrand maar nu ook waargenomen in een langdurig natte laagte van het Groot Zwarteveld.

Langs wegen en paden maar ook op zandige plekken daar ver vandaan was de massale aanwezigheid van Glad vingergras opvallend en in het noorden ook van Gewoon langbaardgras. In opmars zijn ook Stijf straatliefdegras en Klein liefdegras, de laatste vooral aan de noordkant. Terug van lang niet gezien zijn onder andere Scherpe zegge, Gewone dophei, Esdoorngezenvoet, Boekweit, Korrelgezenvoet, Harig knopkruid, Rossige wilg, Groot nimfkruid (Kromme Schusterkanaal) en Maarts viooltje op de grens van de AWD en het Langeveld.

Glad biggenkruid is zeldzaam in de duinstreek en in de omgeving van de AWD alleen bekend van het Zweefviegveld. In 2020 bleek glad biggenkruid ook in diverse velden van de AWD voor te komen zoals het Boeveld, Oosterveld, Middenveld, Klompenpan en Renbaanveld. Grootste groeiplaatsen waren de voormalige prunushaarden en daarna afgeplagde delen van het Middenveld. Op het ontkalkte zand ontwikkelt zich daar een bijzondere duinvegetatie met fijn schapengras, buntgras, glad biggenkruid en (korst)mossen: een goed biotoop voor de heivlinder die daar in 2020 dan ook veel gezien is.

Foto 2 Glad biggenkruid is onopvallend door de kleine rozetten en de bloemen die alleen in de ochtend open zijn

Er was een kleine excursie met bezoek aan exclusures. In 2020 was de coördinator actief maar andere deelnemers aan de inventarisatie zijn ook in 2021 welkom: een kilometerhok strepen, een exclusure onderzoeken of bijzondere soorten met GPS karteren.

Joop Mourik

Coördinator KNNV Plantenwerkgroep AWD

27 december 2020

Reptielen en amfibieën

Het was een rustig jaar voor onderzoek aan herpetofauna in die zin, dat er in de AWD weinig bijzonderheden te melden waren. Er werden tien hagedissentrajecten gelopen (drie minder dan in 2019), en voor drie Rugstreepad (evenveel als in 2019). Wegens trieste familieomstandigheden was de vaste reptielencoördinator van Ravon – mijn aanspreekpunt – niet aan het werk, maar de gaten werden met verve dichtgelopen door twee collega's. In 2021 zijn er geen verschillen in de bezetting t.o.v. een jaar eerder.

Vincent van der Spek

Roofvogels

Roofvogels 2020

Dit jaar legden 11 paar Bosuilen eieren en brachten in het totaal slechts 6 jongen groot. Vermoedelijk was de stand van de bosmuis laag. In 13 van de 20 territoria van Buizerds werden eieren gelegd. Er werden 23 jongen grootgebracht. We vonden 10 nesten van de Havik en ringden 15 jongen. Helaas werden geen broedgevallen van de wespendif vastgesteld.

Fred Koning

Sprinkhanen en andere insecten

Wilbert Kerkhof

In het bijna afgelopen coronajaar heb ik gewoontegetrouw de monitoring van sprinkhanen op het Rozenwaterveld voortgezet.

Het duin aldaar bleek nog schraler begroeid dan in de voorgaande jaren. Er stonden bijna alleen nog maar giftige planten en een enkele zieltogende struik. Voor de damherten moet het inmiddels toch ook een karig maal worden daar.

Bij de sprinkhanen is het effect dat er nog minder bruine sprinkhanen te noteren vielen. De blauwvleugelsprinkhanen doet het echter nog steeds goed in de ontstane halfwoestijn. De derde algemene duinsoort, het warmte minnende knosprietje, is na een hoogtepunt enkele jaren geleden nu ook aan het minderen. In de grafiekjes staan de gegevens vanaf 2003.

Bij mijn bezoeken viel het verder op dat er in juli bij elk bezoek zuidelijke keizerlibellen rondvlogen.

Bij het zoeken naar beestjes in de bomen langs de gedempte toevoersloot viel in november een dennenschildwants in het klopscherm.

Voor zover ik na kan gaan is deze soort nog niet eerder uit de AWD gemeld. Een foto is daarom denk ik wel op zijn plaats.

Een aantal keer ben ik ook nog op zoek geweest naar bijen. Het meeste succes daarbij was direct achter het hek van de AWD op de oprit naar ecoduct de Zandpoort. Daar vlogen dit jaar onder meer 4 soorten kegelbijen. De bloemen bloeien tegenwoordig net buiten het terrein.

Met de KNNV Alkmaar Den Helder heb ik twee strandwerkgroep excursies gelopen.

Op een regenachtige middag in oktober heb ik voor het programma Vroege Vogels sprinkhanen gevangen in de Schoorlse duinen.

Sprinkhanen op plagstroken

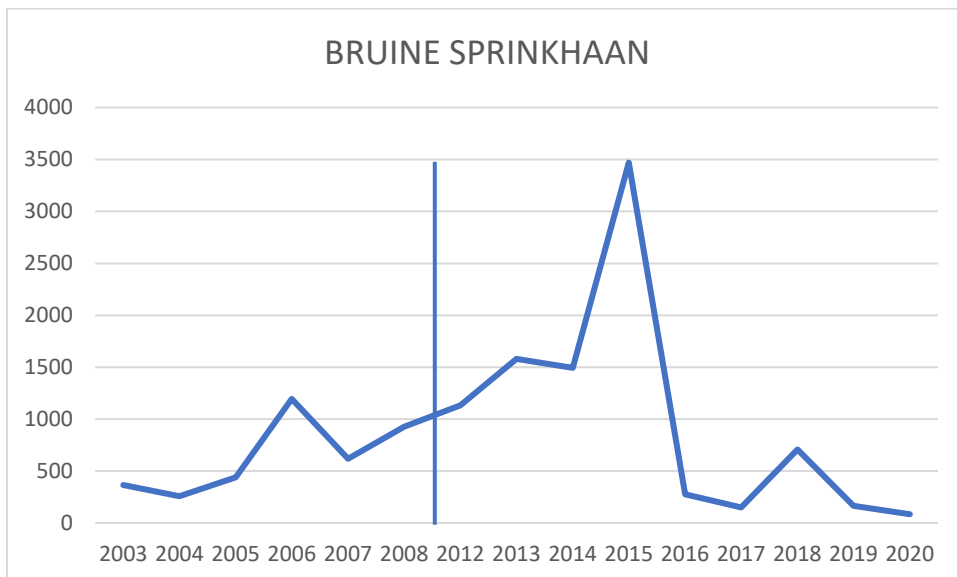
Hierbij een kleine weergave van de ontwikkeling van de aantallen van enkele sprinkhanen op 7 plagstroken op het Rozenwaterveld.

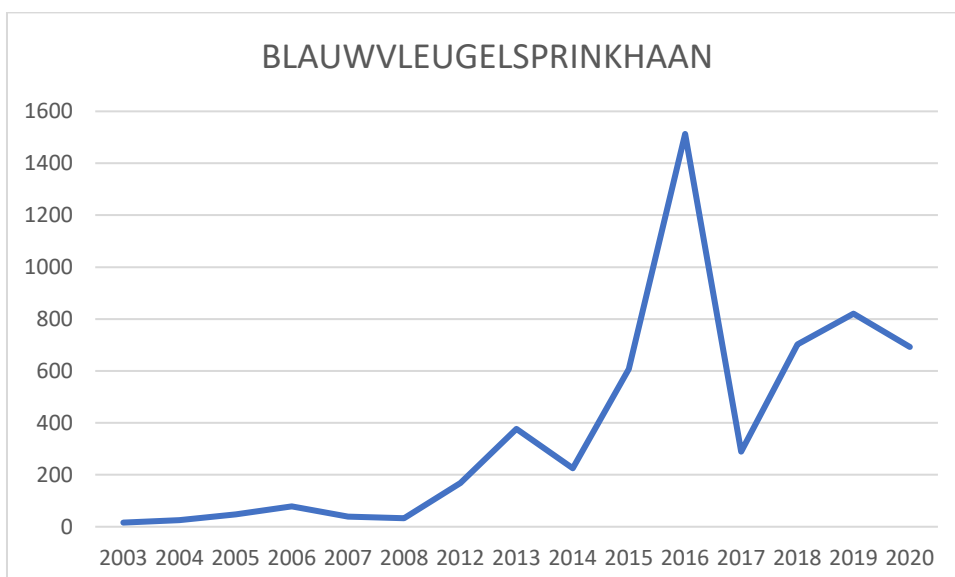
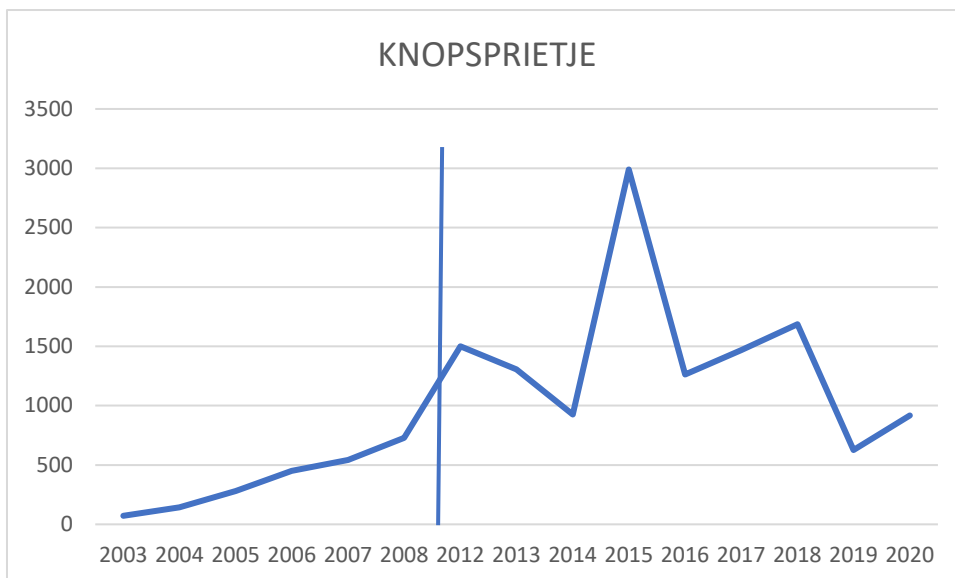
Er is vanaf 2003 in 15 zomers 3 keer geteld. Een aantal van de telstroken is in 2009 geplagd.

Deze voorheen, sprinkhaanarme, ruige stroken zijn vanaf 2012 gemonitord om het effect van het plaggen op de sprinkhanenfauna te volgen.

De sterke toename van begrazing door damherten lijkt de belangrijkste reden van de grote afname van de bruine sprinkhaan, voorheen de meest algemene soort.

De doelsoorten blauwvleugelsprinkhaan en knopsprietje zijn eerst duidelijk toegenomen maar nemen de laatste jaren weer af.

Vleermuisonderzoek Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) 2020

Floor van Vliet, Rogier Lange, Bart Noort

OPZET

Evenals in de afgelopen 33 jaar zijn ook in 2020 de vleermuis wintertellingen voortgezet. In 2020 zijn er geen rondes met de batdetector uitgevoerd in de waterleidingduinen en heeft er ook geen monitoring plaatsgevonden van de vliegrouten vanuit het binnenduin naar de waterleidingduinen.

RESULTAAT

Wintertellingen

Op 21 januari is de jaarlijkse telling van overwinterende vleermuizen in bunkers uitgevoerd. Van 2009 tot en met 2012 lag het aantal boven de 260, in 2013 waren het er 233 en in 2014 'slechts' 175. Na een flinke opleving in 2015 met ruim 250 dieren is het aantal dieren weer gezakt tot 171 individuen, afgelopen winter steeg het weer licht tot 181 dieren.

Een van de vleermuistellers; je moet wel lenig zijn! (foto Rogier Lange)

Naar de oorzaak is het gissen, het aantalsverloop volgde niet de landelijk gemeten trend (gemiddeld stijging).

Er heeft een kleine verschuiving plaatsgevonden in de soortensamenstelling (watervleermuis +20 ten opzichte van vorig jaar, meervleermuis -7 en grootoorvleermuis -4, met name van die laatste soort is de laatste jaren een daling te zien maar het is bekend dat de temperatuur in de winter een grote invloed heeft op de aantallen)

In totaal werden 153 watervleermuizen, 10 grootoorvleermuizen, 15 meervleermuizen en 4 franjestaarten geteld.

Meervleermuis (foto Rogier Lange)

Waternleermuis in een boorgat, een van de maatregelen die in de bunkers getroffen zijn (foto Rogier Lange)

Overige bijzonderheden

Eind oktober en begin november zijn op vier verschillende dagen tot 2 overdag vliegende rosse vleermuizen waargenomen nabij het duizendmeterpad (melding via waarneming.nl). Dit is toch wel een jaarlijks fenomeen inmiddels, of het wordt tegenwoordig beter geregistreerd.

Zomerbezoeken

Er zijn geen nachtelijke vleermuisbezoeken aan de AWD gebracht.
Er zijn dit jaar geen ochtendbezoeken gedaan.

Vliegroutes

De bekende vleermuistrekroutes (vanaf 1986) vanuit de landgoederen naar de AWD zijn dit jaar niet geteld.

Verblijfplaatsen

Er zijn twee verblijfplaatsen van rosse vleermuizen aangetroffen in abelen, één nabij het bezoekerscentrum, en de tweede langs het pad tussen Panneland en de Zilk

Excursies Nacht van de vleermuis

Helaas is vanwege de corona maatregelen de vleermuisexcursie in najaar 2020 geannuleerd.

Waarnemingen

De winterwaarnemingen worden doorgegeven aan de landelijke Zoogdiervereniging.

Voortzetting 2021

Winter: De vaste coördinatoren van de wintertellingen zullen ook in 2022 de tellingen begeleiden en resultaten rapporteren. De telling vindt in januari 2022 plaats.

In de winter van 2020 op 2021 zal niet geteld worden, het is niet bekend of mensen COVID-19 kunnen overdragen aan vleermuizen, uit voorzorg is besloten daarom in het geheel niet te tellen in Nederland.

Zomer: Het zomeronderzoek naar algehele verspreiding, verblijfplaatsen en migratieroutes zal in 2021 worden voortgezet. Tevens wordt het onderzoek naar migratie van rosse vleermuizen voortgezet.

Op eind augustus 2021 zullen we wat ons betreft weer een excursie voor de nacht van de vleermuis organiseren vanaf bezoekerscentrum Oranjekom.

Vogeltellingen noordelijke AWD

Broedvogeltellingen in 2020

In het Noord-Hollandse deel van de AWD, in het werkgebied van Vogelwerkgroep Kennemerland-Zuid, werden net als in voorgaande jaren negen plots op broedvogels geteld. Dit gebeurt met de BMP-methode, als onderdeel van het landelijk Netwerk Ecologische Monitoring. De gegevens gaan daarbij naar Sovon.

Wintertellingen

Alle waterpartijen werden daarnaast geïnventariseerd op winterse watervogels. Zoals ieder jaar zaten er weer Wilde Zwanen in het gebied. Er werden er maximaal elf bij elkaar gezien.

Aalscholvers

Zoals in recente jaren gebruikelijk werden de Aalscholverkolonies door Waternet zelf geteld. Een overzicht van 28 jaar tellingen, waarin de populatie sinds de vestiging in 1992 groeide tot maximaal 650 paar, verscheen in [Natuuronderzoek AWD](#) van juli 2020 (van der Spek, 2020).

Hoppa!

Figuur 1 Hop voert jongen in de AWD. Foto: Nico Rensen

Hét nieuws van het jaar was natuurlijk het succesvolle broedgeval van een Hop, in het oostelijke deel van de AWD: het tweede bewezen, succesvolle broedgeval voor Nederland deze eeuw. Er vlogen vijf jongen uit. Er waren publicaties bij [Sovon](#) en in De Fitis.

Hiep hiep hoera

Johan Stuart van VWG Zuid-Kennemerland, is door Sovon uitgeroepen als [vrijwilliger van het jaar!](#) Van harte en: meer dan verdiend! Johan telt zelf niet in de AWD, maar vanuit zijn rol als bestuurslid van de VWG is er regelmatig contact.

Bezetting

De bezetting bleef gelijk. Voor 2021 zijn er twee nieuwe tellers, al blijft het aantal plots gelijk: de lasten worden verdeeld.

Vincent van der Spek, februari 2021

Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

Verslag van onderzoek en tellingen in de AWD 2020

Leo Schaap

Broedvogelonderzoek algemeen

In De Strandloper van maart 2020 zijn verslagen opgenomen van de broedvogelinventarisaties in de zuidelijke AWD van 2019. Alle percelen zijn ook dit jaar, 2020, weer geïnventariseerd. Dit betekent dat er voor de percelen Gijs Kokkieshoek, Boeveld-west, Wolfsveld-west, De Westhoek en Hoekgatterduin een ononderbroken reeks bestaat vanaf 1986. Een reeks dus van 35 jaar! Daarnaast zijn ook dit jaar de percelen De Blink en Schrama geïnventariseerd. Hoewel De Blink zich beperkt tot het gebied van het Zuid-Hollands Landschap is het onderdeel van het Langevelderduin waar ook Waternet grondeigenaar is. Schrama is in 1994 een keer geïnventariseerd en daarna, vanaf 2017, jaarlijks. Net als 2018 en 2019 was 2020 erg droog in het voorjaar en heeft mogelijk voor bepaalde soorten een negatieve invloed gehad. Daarnaast hebben de winterstormen van 2020 in Schrama grote schade aangericht, er zijn veel bomen tegen de vlakte gegaan. Daaronder populieren met veel gaten van spechten.

De telling van de Damherten die door enkele BMP-ers worden uitgevoerd volgen de trend van de tellingen van de gehele AWD, er is een kantelpunt merkbaar en dit jaar is voor het eerst een duidelijke afname geconstateerd.

Samenvatting BMP inventarisatie

De aantallen, soorten en territoria van Schrama tonen een stabiel beeld. Er werden nesten van drie roofvogels aangetroffen; Bosuil, Buizerd en Havik. Er konden drie jonge Haviken worden geringd. De Grasmus ging sterk achteruit, van 4 naar 1 territoria. Ook dit jaar werden op twee locaties Grauwe Vliegenvanger aangetroffen, gebaseerd op meerdere waarnemingen. De Kleine Bonte Specht was eveneens op twee locaties aanwezig. Bovendien werd een Wielewaal en Grote Lijster een paar keer goed gehoord. Bijzonder blijft de kolonie Spreeuwen die zich moeilijk laat tellen maar die zich ondanks de schade aan het bos weet te handhaven.

Hoekgatterduin wordt door de begrazing van Damherten steeds kaler. Dat is ook te merken aan een afname van het aantal territoria dat al een paar jaar aan de gang is. De Fitis doet het daarom waarschijnlijk slecht, nog maar een derde van het aantal van 10 jaar geleden (van 37 naar 13) en ook de Grasmus loopt sterk terug, 17 stuks in 2010 en 9 stuks nu. Er zijn een paar bijzondere territoria door BMP bepaald; Houtsnip 2x, Grote Lijster 1x en Wielewaal 1x. De baltsvlucht van de Houtsnip is net als vorige jaren waargenomen boven de velden met Adelaarsvaren. Van de andere bijzondere territoria is het maar zeer de vraag of ze tot broedvogel gerekend kunnen worden. Eén geldige waarneming is al voldoende om binnen de datumgrenzen als territorium te worden erkend. Bovendien kunnen het grensoverschrijdende territoria zijn met Schrama.

De aanvankelijk stijgende lijn in het aantal territoria van de Westhoek is nu weer aan het dalen. In 2018 waren dat er 179, 2019 138 en in 2020 125 stuks. De telinspanning was dit jaar wat minder. Ook in dit plot nemen Fitis en Grasmus fors af. Hoewel er meerdere Kleine Plevieren verbleven kon

dat via het BMP onderzoek niet tot een territorium leiden. Zou men dat doen op basis van waarnemingen op waarneming.nl dan zouden zelfs twee territoria gerechtvaardigd zijn. Een nest werd niet gevonden. Bepaalde soorten zoals Boomleeuwerik, Roodborsttapuit en Gekraagde Roodstaart bleven het redelijk doen. Bijzonder is ook het aantal waargenomen Tapuiten dat in de Westhoek verbleef. Dit leidde tot één broedgeval. De eieren waren helaas onbevruucht. Het nest lag overigens binnen de enclosure zodat rust was gewaarborgd. Het betrof een vrouwtje dat twee jaar eerder door Herman van Oosten in de buurt van Castricum was geringd. Los van het BMP onderzoek kon een tweede territoriaal paartje worden vastgesteld maar dat werd na 23 mei niet meer gezien. Het paartje bezocht frequent een oud vossenhol net buiten de enclosure. In het vroege voorjaar zijn een drietal nestkasten voor tapuiten ingegraven waarvoor veel belangstelling bestond maar een bezoek aan de kasten kon niet worden aangetoond.

Foto 1. De geringde Tapuit die in de Westhoek op onbevruuchte eieren zat. Foto Gab de Croock.

Ook uit andere delen van de AWD werden territoriale paartjes gemeld (o.a. Zwarteveld).

Hoewel het aantal territoria van Wolfsveld-west dit jaar zakte van 127 (2019) naar 115 stuks zijn de gevonden aantallen de laatste jaren stabiel. Het is een droog gebied met een aantal lagergelegen dellen met opgaande begroeiing. Opmerkelijk is dat Boompieper, Boomleeuwerik en Roodborsttapuit, net als de Gekraagde Roodstaart, het goed blijven doen. De Heggemus zakte weg en dit jaar werden er geen territoria van de Kneu genoteerd, hetgeen opmerkelijk is.

Gijs Kokkieshoek had dit jaar weer iets meer territoria, 135 in 2018, 120 in 2019 en 130 stuks in 2020. Heggemus, Grasmus, Nachtegaal en Fitis hebben het in dit plot moeilijk, er is sprake van een negatieve trend. Bijzonder waren twee concentraties Oeverwaluwen die in de steilkanten van stuifkuilen hun holen maakten. De vos heeft zijn best gedaan maar de gangen zaten veelal te hoog. Uiteindelijk werden 6 gangen echt bewoond. In zeker twee daarvan werden juveniele vogels gezien. Ook elders uit de AWD kwamen meldingen dat er oeverwaluwen nestelden.

Foto 2. Oeverwal in een steilrand van Gijs Kokkieshoek. Foto Edgar de Vries.

Boeveld-west kende dit jaar geen opmerkelijke veranderingen. Grasmus en Heggemus namen af terwijl de Fitis stabiel bleef. Het aantal territoria steeg iets, van 59 stuks in 2019 naar 62 in 2020.

Ook in de Blink, dat waarschijnlijk model staat voor het gehele Langevelderduin, werden geen opmerkelijke veranderingen geconstateerd. Met veel enthousiasme zijn door ZHL een aantal nestkasten voor de Tapuit ingegraven. Helaas werden deze kasten niet bezocht. Hoewel het aantal territoria dit jaar iets afnam, van 96 in 2019 naar 90 in 2020 vertonen de meeste soorten de laatste jaren een stabiel beeld. Bijzonder was de Zwarte Roodstaart die op basis van één waarneming als territorium werd opgenomen en waarschijnlijk thuis hoort bij het boerderijen complex aan de overkant van de aangrenzende weg.

Watervogeltellingen

Naast broedvogelonderzoek werden van september 2019 tot en met april 2020 door de vereniging watervogels geteld; het Oosterkanaal en het zuidelijke infiltratiegebied. Hiervan zijn geen aparte verslagen gemaakt. De waarnemingen worden ingevoerd op de website van Sovon. Inmiddels wordt gewerkt aan een analyse van de watervogeltellingen vanaf 2006. Gegevens werden ontvangen van Sovon en dank is verschuldigd aan Michel Klemann (Sovon) en aan de tellers van VWG Zuid-Kennemerland en van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Noordvoort

In de verslagen is voorheen nog geen melding gemaakt over het realiseren van het strandreservaat Noordvoort. De VNVN is lang betrokken geweest bij dit project met Waternet als belangrijke partner

omdat het strand direct grenst aan het gebied van Waternet en Staatsbosbeheer. Inmiddels zijn de projectwerkzaamheden beëindigd en is het onderhoud met budget overgedragen aan Waternet. Het blijkt niet zo eenvoudig te zijn om voldoende rust op het strand te brengen. Daarom wordt nog intensief overlegd om de handhaving in dit gebied te coördineren en in te zetten. Inmiddels is ook een digitaal project gerealiseerd met virtuele toer en educatie. Zie <https://www.noordvoort.nl>.

Overige werkzaamheden

Diverse leden van onze vereniging voeren op persoonlijke titel onderzoek uit en rapporteren hierover direct aan Waternet. Daarnaast zijn er leden actief in het onderhoud of zijn onderdeel van andere werkgroepen.

Publicaties

Van de verschillende onderzoeken in de AWD zullen verslagen worden geplaatst in de Strandloper 53 (1) van maart 2021. De Strandloper is te downloaden via de site www.strandloper.nl onder publicaties. De artikelen zijn t.z.t ook op te vragen via www.natuurtijdschriften.nl.

Recente artikelen die een relatie met de AWD hebben zijn:

- Beheeradviesgroep AWD opgericht, Leo Schaap, de Strandloper 51 (3), september 2019.
- Het wel en wee van de Tapuit in Noordwijk, Leo Schaap, de Strandloper 51 (4) van december 2019.
- BMP-telling Gijs Kokkieshoek 2019, Jan Jacobs e.a., de Strandloper 52 (1) van maart 2020.
- BMP-telling van Hoegatterduin en Schrama 2019, Leo Schaap, de Strandloper 52 (1) van maart 2020.
- BMP-telling van de Westhoek 2019, Hugo Langezaal e.a., de Strandloper 52 (1) van maart 2020.
- BMP-telling AWD Wolfsveld 2019, Koene Vegter e.a., de Strandloper 52 (1) van maart 2020.
- Tapuiten en nestkasten, Gab de Crook, de Strandloper 52 (2) van juni 2020.
- Noordvoort nog niet klaar, Leo Schaap, de Strandloper 52 (2) van juni 2020.
- Damherten geteld, Leo Schaap, de Strandloper 52 (3) van september 2020.
- Hoppen in de Amsterdamse Waterleidingduinen, Mariska de Graaf en Kees Verweij, de Strandloper 52 (4) van september 2020.
- Oud Nieuws: De AWD 100 jaar geleden, Kees Verweij, de Strandloper 52 (3) van september 2020.
- Broedgeval Tapuit in de Westhoek, Gab de Groock, de Strandloper 52 (4), van december 2020.

Vogelringstation AW-duinen

Kort verslag van de activiteiten van het VRS-AWD in 2020

Het jaar 2020 was een jaar met vele bijzonderheden:

een zachte, bijna ijsloze winter. We zien dat tijdens deze zachte winters de vogels het duingebied blijven bezoeken (in ons jaarverslag een overzicht van deze wintervangsten). Een heel droog voorjaar, een vroege hete zomer, gevolgd door een behoorlijk wisselvallige herfst, die doorliep tot de kerst.

Het damhertbeheer zorgde in het vroege voorjaar voor merkbaar minder herten rond de netten. Toch waren er in maart-april nog diverse dode hertenkarkassen rond de baan. Door het droge voorjaar was er (te) weinig te eten in het duingebied en zochten de hongerige herten alweer snel het infiltratiegebied op.

In maart zorgde het Coronavirus ervoor, dat 2020 niet snel vergeten zal worden. Alle activiteiten werden beheerst door de beperkingen rond het Coronavirus.

Door direct de maatregelen van het RIVM toe te passen en in goed overleg met Waternet, hebben we in tweetallen door kunnen werken. De klusdagen kwamen te vervallen, maar door de droogte en de grazende herten was het 1 keer maaien van de netbanen voldoende. We zijn daardoor in staat geweest om dit jaar de meeste vangdagen te maken sinds de start van ons station!

Dit aantal had nog iets hoger kunnen zijn, omdat we in oktober-november slechts incidenteel hebben kunnen vangen met een heel beperkte opstelling. De geulen aan weerszijde van de baan lagen droog (voor het verwijderen van het slib), waardoor een paar tamme 'pindakaas-vossen' ons het vangen met de hele opstelling onmogelijk maakten.

We hebben in 2020 de lijn van het standaardiseren van de vangstopstelling, geluidsprotocollen en vangst-inspanningen kunnen uitvoeren volgens het onderzoeksplan dat we voor de periode 2019-2024 hebben vastgesteld.

Op ruim 170 ochtenden, 2 avonden en 4 nachten, hebben we de netten open gehad.

In totaal werden meer dan 5.000 uren besteed aan het ringen van vogels en wat daar nog meer bij komt kijken. De netten hebben ruim 1.000!! uur open gestaan.

Het resultaat was: 6.476 nieuw geringde vogels en ook nog 1.790 vogels die al een ring hadden. Hiervan 45, niet door ons geringd en 23 daarvan, met een buitenlandse ring. Het jaartotaal kwam uit op 8.266.

Dit jaartotaal is een gemiddeld jaar voor ons Ringstation. Ondanks de minimale vangsten in oktober-november eindigde ons ringstation op de 6^e plaats van Nederland in 2020. Het soortentotaal was 86, ook dit is wat minder dan de jaren ervoor, dan wat we gewend zijn. Ook dit jaar hebben we het CES programma (Broedvogels) volledig kunnen invullen (opm red: CES = Constant Effort Site).

Alle vangsten uit de CES-locatie worden herkenbaar geregistreerd in onze database. Ook gebruiken we het hele jaar geen geluid op onze CES-locatie. Verder zijn er dit jaar bijna 200 vogels bemonsterd voor het Zoönose project van het Vogeltrekstation.

De top 5 nieuw geringde vogels

- 1 - Zwartkop
- 2 - Kleine Karekiet
- 3 - Pimpelmees
- 4 - Tjiftjaf
- 5 - Koolmees

In juni was er een vangstpiekje van mezen, maar minder extreem dan in 2019. Verder een aantal opvallende zaken dit jaar: in mei-juni een piek van de junikever, misschien mede daardoor een succesvol broedgeval van de Hop in de AWD, 2 jonge Hoppen kwamen in onze netten terecht. Verder een broedgeval van Baardman in onze CES-locatie, een van de broedouders geringd tijdens de wintervangsten. Weer minder Nachtegalen in de dispersietijd. De definitieve vestiging van de Cetti's zanger lijkt een feit te zijn, ook dit jaar meer dan 60 vangsten van 17 verschillende individuen.

Leuke en bijzondere vangsten

Ook dit jaar een behoorlijke lijst!:

Bijeneter 1, Havik 1, Sperwer 1, Draaihals 3, Sperwergrasmus 4, Koekoek 3, Kwartel 3, Ransuil 1, Beflijster 2, Zwarte Mees 2, Grote Lijster 1, **Hop 2**, Bladkoning 5, Dwerggors 1, Veldrietzanger 1, Struikrietzanger 1, Siberische tjiftjaf 1, Zwarte Mees 2.

Vogels met buitenlandse ringen

We vingen dit jaar 23 vogels met een buitenlandse ring, uit: België 16, Engeland 3, Frankrijk 2, Spanje 1, Duitsland 1.

Terugmeldingen van door ons geringde vogels

We kregen van buiten de AWD 75 terugmeldingen van door ons geringde vogels. De meeste (48) van andere ringstations in Nederland, 27 keer een buitenlandse melding. Verder een aantal particuliere meldingen en een paar waren uit de oude doos.

Overige opvallende vangstverschillen t.o.v. het gemiddelde van de laatste 10 jaar

- Nog verdere afname van de Merel
- Slechts een enkele steltloper in het voorjaar (wel pogingen ondernomen)
- Nog verdere daling van Nachtegaal (wel dagelijks gevangen in dispersietijd!)
- Maar een paar Waterrallen en watersnippen (compleet droog vangterrein in de rallentijd?!)
- Toename van boomkruiper (meer dood hout in het terrein?)
- Een topjaar voor de Blauwborst, 224 keer in het net
- Geen enkele Groenling kwam er in het net

Waterstand

Een jaarlijks terugkerend zorgpunt is de waterstand in ons vangterrein. We zijn er ons van bewust dat we werken in een waterwingebied, maar dat neemt niet weg dat we onze zorgen over de soms erg wisselende/lage waterstanden in het broedseizoen uitspreken.

Tot februari stond de CES-locatie nagenoeg droog, vanwege de slibverwijdering uit de naastgelegen geulen.

Vanaf half april kregen we een waterstand die tot juni gelukkig redelijk constant was, wel op een wat laag peil waardoor het riet zich slecht ontwikkelde.

In de zomer ging het peil langzaam omhoog. Dit in combinatie met de groeizame zomer, zorgde dit voor een uitbundige rietgroei langs de infiltratie-geulranden, maar in de drooggevallen drains bleef het waterpeil erg laag en bleef de rietgroei achter. Vanaf half september zakte het waterpeil helemaal weg. De geulen naast de baan werden drooggezet om het slib te verwijderen. De vossen kregen daardoor ook vrije doortocht en we moesten onze vangstinspanning beperken tot enkele netten.

Damherten

De afschot van een behoorlijk aantal damherten in ons gebied was tot half april merkbaar. Ze waren schuwer en de periode dat we dagelijks vingen, bleven ze aardig uit de buurt. Door het droge voorjaar was ons grasveld, waar de slagnetten op liggen, een groene oase in het infiltratie-gebied en zorgde in mei voor een ware invasie van herten. Maaien was niet nodig dit jaar!!

Ook de inloopkooien voor de waterrallen waren weer compleet plat getrapt. Door het droog liggen van de geulen, was het ook niet zinvol om ze gebruiksklaar te maken.

We mogen hopen dat het afschotbeleid komend seizoen de begrazingsdruk in het gebied nog verder naar beneden brengt.

Publicaties

Jaarverslag 2019 VRS-AWD.

Excursies en Certificering dag

Door de Corona-maatregelen hebben we geen excursies gehouden dit jaar.

De Certificeringsdag van het Vogeltrekstation heeft op 5 september plaatsgevonden, buiten en op 1,5 m afstand van elkaar.

Zoönose

Voor het landelijk onderzoeksproject van het Vogeltrekstation en de Erasmusuniversiteit naar op mens overdraagbare ziekten, zijn er bij ruim 190 vogels bloed-, keel-, veer-, poep- en cloacamonsters verzameld.

Onderhoud

Door de Corona-maatregelen hebben we geen klusdagen kunnen uitvoeren. Het onderhoud gebeurde op dagen dat er minder vogels gevangen werden.

Wel werd de Ringhut opgeruimd en opnieuw ingericht. De bank is verwijderd. Een extra stalen kast is geplaatst en een 2^e ringplaats gemaakt d.m.v. een klaptafel. Ook werd er nieuwe afspeelapparatuur voor de slagnetten geplaatst en zijn er nog wat aanpassingen aan de geluidsboxen uitgevoerd.

Koos van Ee

Jaarverslag 2020 van de Wasplatenwerkgroep AWD.

Inleiding

Sinds 2002 wordt het onderzoek aan de wasplaatgraslanden in de AWD heel systematisch uitgevoerd met vaste proefvlakken. Er wordt een beperkte set goed herkenbare soorten geïnventariseerd: Wasplaten, Aardtongen, Knots- en Koraalzwammen en Rupsendoders. Jaarlijks worden circa 50 vlakken onderzocht door gemiddeld ruim 25 waarnemers. Harm Snater coördineert het veldwerk en Leo Jalink zorgt voor de instructie van de tellers en voor invoer en validatie van de waarnemingen. Soorten die in het veld niet met zekerheid op naam gebracht kunnen worden, worden microscopisch gedetermineerd.

Het jaar 2020

In het westen van Nederland was 2020 een fantastisch paddenstoelenjaar, beter dan 2019 en heel veel beter dan het kurkdroge en veel te hete jaar 2018. Ruim voldoende regenval en relatief hoge temperaturen zorgden in 2020 voor grote aantallen vruchtlichamen en een rijke diversiteit aan soorten.

Dit zagen we ook in de AWD terug, maar wel in mindere mate dan in andere duingebieden. Dit hangt waarschijnlijk samen met de overmatige begrazing door damherten. Hierdoor is de vegetatie in grote delen van het duin gemillimeterd, wat versnelde uitdroging van de bovenste bodemlaag bevordert. Waarschijnlijk speelt ook vertrapping van mycelia en het stuk krabben en trappen van de vegetatie een rol.

Organisatie en instructie

Normaal hebben we aan het begin van het telseizoen, meestal eind augustus, een instructieavond om de soortenkennis van de tellers op te frissen. Op deze gezellige en leerzame bijeenkomsten worden de kenmerken van de soorten gerepeteerd en de resultaten van het afgelopen jaar besproken. Verder worden afspraken gemaakt over het eventueel ruilen van vlakken en vervanging tijdens vakanties. In verband met Corona hebben we dit jaar afgezien van zo'n bijeenkomst in een zaaltje.

In plaats daarvan hadden we extra instructie-excursies gepland onder leiding van Harm en

Leo. Aan die excursies was wel een maximum van 10 deelnemers per keer gesteld omdat afstand houden erg lastig wordt als je met te velen om één paddenstoeltje staat. We gingen enthousiast van start, maar helaas moesten we zelfs dit na een paar excursies al helemaal beëindigen vanwege het weer snel oprukkende virus. Gelukkig kon er via mail en telefoon een hoop geregeld en besproken worden.

Figuur 1. Opfris-excursie. Normaal staan we veel dichter bij elkaar.

Het veldwerk

In 2020 werden door 23 tellers in totaal 55 proefvlakken geïnventariseerd. In 45 proefvlakken werden de aantallen per soort geteld ('kwantitatief'). In 10 meestal beduidend grotere proefvlakken werden alleen de waargenomen soorten genoteerd per vlak ('kwalitatief').

Alfons Vaessen	Harm Snater	Liesbeth Mabesoone
Bert van Dijk	Helga Helwes	Margreet Kouwenhoven
Chris van Dalen	Jan en Riek Bischoff-Tulleken	Marja Floor
Cora van der Plaats	Johan Goudzwaard	Nico Steijnen
Cora Smink	Joop Mourik	Patricia Langeveld
Emmy Bulten	Kees Langeveld	Theo Out
Frans de Buijzer	Leo van der Brugge	
Hanneke Euwe	Leo Jalink	

Tabel 1. De wasplatentellers in 2020.

Figuur 2. Harm aan het werk in vlak 28 (Groot Zwartevelde)

In de zomer zijn 5 nieuwe proefvlakken ingesteld in en net buiten exclusies van het damhertenonderzoek. Zo kan ook het effect van de exclusies voor graslandpaddenstoelen gemeten worden. Maar met ingang van 2020 zijn er ook 7 vlakken opgeheven, omdat er al jaren geen of heel weinig paddenstoelen te vinden waren. Sommige van die vlakken waren dicht gegroeid met struweel, bij andere was de vegetatie sterk aangetast door damherten of gravende konijnen. Nog eens twee vlakken zijn door gebrek aan menskracht niet onderzocht. We streven ernaar om in die twee vlakken in 2021 wel weer te tellen.

Figuur 3 en 4: Gelukkig vallen de Broze vuurzwammetjes goed op tussen het hoge gras.

In de zomer en herfst heeft Leo Jalink van alle vlakken de coördinaten opnieuw bepaald en foto's gemaakt. Van de meeste vlakken zijn ook vegetatieopnamen gemaakt. Die klus is geklaard door Harm Snater en Joop Mourik.

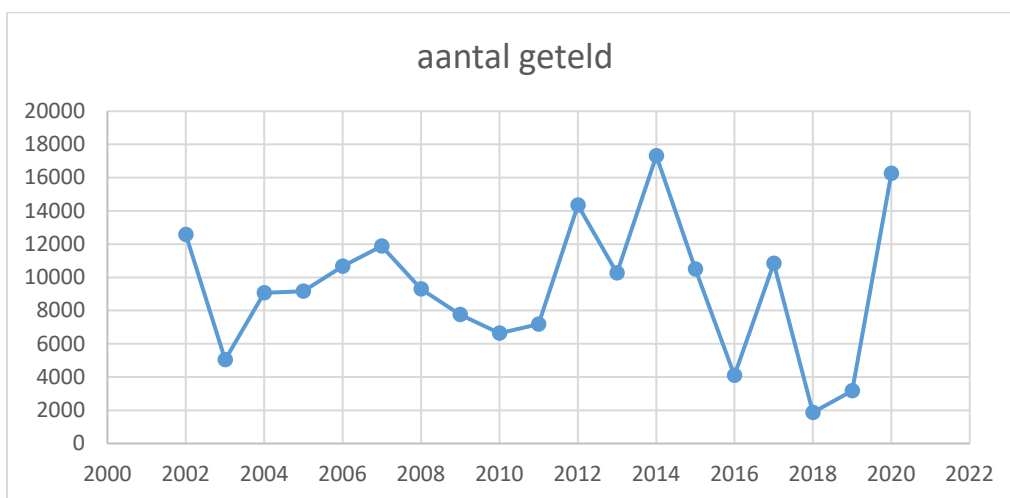
Gemiddeld werd elk proefvlak in de periode half augustus tot half december 5,1 maal geteld, dat is beduidend meer dan in voorgaande jaren (in 2019, 2018 en 2017 resp. 3,6 4,2 en 3,7 maal): in totaal 278 tellingen.

Daarnaast werden in de periode juni tot half augustus nog 22 tellingen gedaan, maar die tellen niet mee in het meetnet. Ze geven wel een goed beeld van hoe talrijk vroege soorten als het Broos vuurzwammetje in de zomer zijn.

De resultaten

Bij 112 tellingen (circa 40%, net als in 2017) werd geen enkele meetnetsoort aangetroffen. In de jaren 2018 en 2019 was dat maar liefst 60%. Wat dit betreft was het dus al goed merkbaar dat 2020 een beter paddenstoelenjaar was.

In totaal werden 16256 exemplaren van 25 soorten (zie tabellen 1-3) geteld. Dat aantal exemplaren is ruim 5 maal zo groot als in 2019. De aantallen fluctueren sterk van jaar tot jaar. De jaren 2003, 2016, 2018 en 2019 waren heel mager en 2012, 2014 en 2020 heel rijk.

Figuur 5. Getelde aantallen meetnet-paddenstoelen per jaar (let op: deze grafiek is niet gecorrigeerd voor het aantal vlakken en ook niet voor het aantal tellingen per vlak per seizoen).

Aardtongen

2020	2019	2018	2017	Soortnaam
121	X	6	X	Fijnschubbige aardtong (<i>Geoglossum fallax</i>)
367	64	-	105	Kleverige aardtong (<i>Geoglossum glutinosum</i>)
28	53	-	255	Kortsporige aardtong (<i>Geoglossum elongatum</i>)
7	-	-	2	Gewone ruige aardtong (<i>Trichoglossum hirsutum</i>)
355	X	20	9	Slanke aardtong (<i>Geoglossum umbratile</i>)
-	100	-	-	Aardtong (niet op naam gebracht)
878	217	26	371	Totaal

Tabel 2. Aangetroffen Aardtongen. X = wel aangetroffen, maar niet geteld; - = niet aangetroffen (ook hier is niet gecorrigeerd voor het aantal vlakken en tellingen).

Het jaar 2020 was uitzonderlijk goed voor aardtongen. Er zijn er veel meer geteld dan in voorgaande jaren. Alle vondsten zijn microscopisch op naam gebracht.

Figuur 6. Gewone ruige aardtong

Knots en Koraalzwammen

2020	2019	2018	2017	Soortnaam
-	-	-	15	Bezemkoraaltje (<i>Ramariopsis tenuiramosa</i>)
-	-	-	X	Bundelknotszwam (<i>Clavulinopsis fusiformis</i>)
1322	134	93	572	Fraaie knotszwam (<i>Clavulinopsis laeticolor</i>)
925	51	1	1011	Gele knotszwam (<i>Clavulinopsis helvola</i>)
-	32	X	6	Grijze knotszwam (<i>Clavaria daulnoyi</i>)
-	-	-	28	Heideknotszwam (<i>Clavaria argillacea</i>)
-	-	-	2	Sikkelkoraalzwam (<i>Clavulinopsis corniculata</i>)
2199	99	229	226	Spitse knotszwam (<i>Clavaria falcata</i>)
2828	539	532	3315	Verblekende knotszwam (<i>Clavulinopsis luteoalba</i>)
35	276	-	24	Wormvormige knotszwam (<i>Clavaria fragilis</i>)
7309	1131	855	5199	Totaal

Tabel 3. Aangetroffen Knots- en Koraalzwammen. X = wel aangetroffen, maar niet geteld; - = niet aangetroffen.

De aantallen knotszwammen zijn ook heel hoog. Wat wel opvalt is dat alle echt bijzondere soorten niet gevonden zijn.

Figuur 7. De Spitse knotszwam was in 2020 extreem talrijk, vooral in vlak 16.

Wasplaten

2020	2019	2018	2017	Soortnaam
264	218	244	744	Broos vuurzwammetje (<i>Hygrocybe helobia</i>)
-	-	-	13	Duinwasplaat (<i>Hygrocybe conicoides</i>)
64	12	23	38	Elfenwasplaat (<i>Hygrocybe ceracea</i>)
-	7	-	7	Gele wasplaat (<i>Hygrocybe chlorophana</i>)
2	-	-	-	Geurende wasplaat (<i>Hygrocybe russocoriacea</i>)
3440	222	292	1039	Gewoon vuurzwammetje (<i>Hygrocybe miniata</i>)
427	43	34	348	Kabouterwasplaat (<i>Hygrocybe insipida</i>)
1525	346	148	2	Karmozijnwasplaat (<i>Hygrocybe phaeococcinea</i>)
6	-	X	9	Kleverige wasplaat (<i>Hygrocybe glutinipes</i>)
419	237	86	1153	Papegaaizwammetje (<i>Hygrocybe psittacina</i>)
132	20	1	157	Puntmutswasplaat (<i>Hygrocybe acutoconica</i>)
252	51	45	270	Slijmwasplaat (<i>Hygrocybe laeta</i>)
197	133	39	226	Sneeuwzwammetje (<i>Hygrocybe virginea</i>)
3	-	-	-	Trechterwasplaat (<i>Hygrocybe cantharellus</i>)
-	1	-	26	Verblekende wasplaat (<i>Hygrocybe vitellina</i>)
1270	505	71	487	Zwartwordende wasplaat (<i>Hygrocybe conica</i>)
8001	1795	983	4519	Totaal

Tabel 4. Aangetroffen wasplaten

Ook voor wasplaten was 2020 een zeer goed jaar. Van veel soorten werden grote aantallen gevonden. De Geurende wasplaat en de Trechterwasplaat werden voor het eerst in vele jaren weer in het meetnet gevonden. Beide soorten zijn karakteristiek voor goede

wasplaatgraslanden. De Karmozijnwasplaat is in het in 2013 geplagde vlak 3 nog verder toegenomen en werd daarnaast ook nog in 3 andere vlakken gevonden. De Karmozijnwasplaat is kenmerkend voor kalkrijke tot iets ontkalkte duinvalleien.

Figuur 8 en 9. Papegaaizwammetje en Kabouterwasplaat.

Behalve de soorten die we moeten tellen, hebben we ook weer een hele hoop andere mooie paddenstoelen gezien. Een heel bijzondere vondst is die van de Aardgeurinktzwam (*Coprinopsis semitalis*) in vlak 21 (Ronde Vlak). Deze soort heeft heel gekke sporen met een doorzichtige enveloppe eromheen. Deze zeldzame inktzwam is in 1990 voor het eerst ontdekt in de AWD, tijdens het wasplatenonderzoek op het Eiland van Rolvers.

Figuur 10 en 11. Aardgeurinktzwam op het Ronde Vlak en de kenmerkende sporen.

Rapportage

Het paddenstoelenmeetnet van wasplaatgraslanden in de AWD bestaat inmiddels 20 jaar. In het voorjaar van 2021 verschijnt een rapportage waarin de resultaten van 20 jaar paddenstoelen tellen worden samengevat.

Verslag samengesteld door L. Jalink, januari 2021